

Krajsovszky Gábor:

„Magyar felelősségünk elől elmenekülni nem lehet”¹

(Mindszenty József)

Csehimindszent, 2016. május 14.

*Megemlékezésül Mindszenty József máriacell-i temetésének 41.
évfordulójára²*

Jelen összeállításban Mindszenty József papi működésének legfőképpen zalaegerszegi,³ illetve azt követő, amerikai nagykövetségen eltöltött és Nyugat-európai időszakából származó,

¹ *Bajtársi Levél* – a Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség tájékoztatója. Calgary • Alberta • Kanada XXIX. évf. 1. szám 1976. április 30. 23.

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mhP0QJL7eQIJ:csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/BL-1976/BL%25201976%252001sz.%2520jan-jun.pdf+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu>

² Mindszenty József temetése. „Bár hálózati személyekkel is készítették jelentéseket, sőt fényképfelvételeket is, mégis mind a hírszerzés, mind a belső elhárítás szükségesnek tartotta, hogy egy-egy operatív tisztje is jelen legyen a szertartáson. Az állambiztonság 1975. május 13-15. között négy napra kiutaztatta szolgálati gépkocsival a bíboros máriacell-i temetésére Rajos Pál rendőr alezredest a hírszerzés kiemelt fő operatív tisztjét, és Bakonyi Imre rendőr alezredest az egyházi elhárítás egyik alosztályvezetőjét, hogy megfigyeljék és dokumentálják a temetést. A két főtiszt által jegyzett négy oldalas jelentés rendkívül részletesen beszámol az 1975. május 15-én történt eseményről, a koporsónak a ravatalra helyezésétől egészen a templom Szent László kápolnájában való letételéig. Értékelésük szerint, mely nemcsak az emigráns szervezetekre terjedt ki, hanem résztvevő egyházi személyekre is »figyelemre méltó jelenség, hogy nyílt uszító politikai demonstrációhoz olyan egyházi tényezők adták nevüket, mint Döpfner érsek, König bíboros, László és Wéber püspökök, akik előre láthatták az emigrációs szervezetek törekvéseit, hogy nyílt antikommunista propaganda-akciót kívánnak kibontakoztatni.«” In: „a tetőzetről mindig figyelték” – Mindszenty József megfigyelése 1945–1975. VÖRÖS Géza előadása. ÁBTL

<http://www.abtl.hu/node/300>

http://www.abtl.hu/video/kavehaz/voros_geza_2016.01

³ MARÓTHY-MEIZLER Károly: *Az ismeretlen Mindszenty – életrajz és korrajz*. Buenos Aires, Pannónia Kiadó, 1958. www.piar.hu/pazmany/k355.htm; „Isten szolgája” – *Emlékkonferencia Mindszenty József bíboros életéről és munkásságáról*. Lakitelek, Antológia Kiadó, 2007.; *Mindszenty (Pehm) József közéleti tevékenysége*. www.magyarokvasarnapja.com 2008. *Emlékező összeállítás Mindszenty József hercegprímás, esztergomi érsek (1892-1975) születésének 120. évfordulója alkalmából*. Pannon Tükör 2012. szeptember-október 17. évfolyam 5. szám, 3-67. <https://docs.google.com/file/d/0BxLsDeRenmXITmdXbldVU0JVZkE/edit?pli=1>

főként közéleti tevékenységének ismertetéséről olvashatunk, viszonylag ritkábban idézett források felhasználásával.

Bevezető

Ha egy történelmi személyiség alakját ellenségei négy évtizeden keresztül folyamatosan meghamisítják, amint azt Mindszenty József bíboros prímás esetében tették, akkor a jelen nemzedéknek kötelessége megismerni vele kapcsolatban a vitathatatlan igazságot.

1945–48 között, az istentelen marxista uralom kegyetlen évei alatt állott a poszton Magyarország hercegprímása. A „Mindszenty Okmánytár”⁴ három kötete lépésről-lépésre, korhű adatokkal, történelmi hűséggel tárja elénk az eseményeket és a prímás magatartását. Dr. Vecsey József a 'Mindszenty harca' című kötet előszavában ezeket írja:

„Azt a harcot, amelyet Mindszenty hercegprímás a magyar katolicizmus élén a kommunizmussal vívott, a bolsevisták kényszerítették az Egyházra. Ez a küzdelem védekezés volt a mindjobban kommunista befolyás alá kerülő közhatalom vallásellenes intézkedései és a harcos istentelenség támadásai ellen.

Mindezek (...) engesztelhetetlen gyűlöletet váltottak ki a marxisták táborában. Főleg azért gyűlölték a hercegprímást, mivel vallásellenes célkitűzéseiket – elsősorban a Nyugat megtévesztésére – a törvényesség látszatával szerették volna elérni, de a hercegprímás lépten-nyomon leleplezte valódi szándékaikat és éles fénybe állította a kiáltó törvénytelenégeket. Világos volt, hogy amíg Mindszenty bíboros főpásztori székében marad, a marxisták minden erőfeszítése hiábavaló.

E felismerés után a világkommunizmus egy minden eddigit felülmúló rágalomhadjáratot indított a magyar hercegprímás ellen. (...)

Nekünk, magyaroknak igen gazdag a lelki örökségünk. Amióta Szent István és munkatársai, Szent Gellérttel az élükön, megnyitották nekünk az evangélium forrásait, ezer év óta a magyar szenteknek és példaadó egyéniségeknek hosszú sora mutatja számunkra a helyes utat. (...) Nekünk, mai magyaroknak Mindszenty József bíboros atyánk adatott. A mi feladatunk az, hogy tanulékony lélekkel megfigyeljük

⁴ *Mindszenty Okmánytár I-III.* Sajtó alá rendezte: DR. VECSEY József. München, 1957.

egyéniségét, példáját, megfontoljuk szavait és a magunk sajátos életkörülményeire alkalmazzuk útmutatásait. (...) ha komolyan törekszünk az ő nyomában járni, boldogabbak leszünk és megváltoztathatjuk a világ arculatát körülöttünk.”⁵

Így emlékezett Palágyi Natália nővér, a Szociális Testvérek Társasága szerzetesrend tagja Mindszenty bíboros követésre buzdító jellemére. Ti vagytok a föld sója – mondta Jézus. Mindszenty bíboros esetében ennek megvalósulása országot, egyetemes kereszténységet megmozgató tevékenységben mutatkozott meg.

Mindszenty (Pehm) József lelkipásztori és gazdasági tevékenysége Zalaegerszegen

„*Vigyázzatok az újsággal!*” Ez volt a címe Mindszenty-Pehm József első nagyobb írott tanulmányának.⁶ A Moszkva-bérenc bábkormány Budapesten 1949-ben, koncepciós perben, mint primást vonja érte felelősségre. Az akkori, istenellenes, liberális-szabadkőműves irányzatú pesti sajtótermékek ellen – Prohászka Ottokárhoz és Bangha Bélához hasonló bátorsággal és szókimondással – óvja a keresztényeket az ezekben megjelent hazafiatlan, hitetlen írásoktól. Soha nem tűrte a félrebeszélést, bátor volt, tehát áldozatok árán is ragaszkodott az igazság kimondásához. Másik jelentős sajtótevékenysége a *Zalamegyei Újság* (huszonöt éven át) mindennap történt pontos megjelenése (ezen kívül még két napilap is megjelent a megyében). Mindszenty tehát kiváló szervezőképességét már a megyei sajtó fenntartásával is egyértelműen bizonyította.⁷ 1930 körül – a világon kirobbant gazdasági válság következtében – különösen nehéz évek jártak az országban és így a vármegyében is. A Zalaegerszegen megkezdett építkezések folytatását – középületek, templomok, iskolák felállítása – személyi kölcsönökkel és saját jövedelmeinek felhasználásával folytatni tudta. Az építkezések pedig munkát biztosítottak az ottani lakosoknak. Ezen

⁵ Idézi: PALÁGYI Natália: *Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája*. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 4. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár

http://www.ppek.hu/konyvek/Palagyi_Natalia_Husegesen_kovette_az_Urat_1.doc

⁶ PEHM József: *Vigyázzatok az újsággal! Sajtóröpirat*. 1921. Zalaegerszegi Sajtóbizottság. Berzsenyi Dániel Könyvtár Szombathely. PAKSY Zoltán: *Zalaegerszeg társadalmi és politikai élete 1919-1939*. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 129-163.

⁷ MARÓTHY-MEIZLER Károly: *Az ismeretlen Mindszenty – életrajz és korrajz*. Buenos Aires, Pannónia Kiadó, 1958. 60.

túlmenően szegény családok gyerekeit is támogatta, jómódú családok segítségének a bevonásával. De nem csak kosztot, hanem szeretetteljes bánásmódot, a családi élet melegét is biztosítani akarta számukra. Zalaegerszeg az ő idejében annyit fejlődött, mintha püspöki székhely lett volna. Az ő kezdeményezésére, az ő vezetése alatt létesült Zalaegerszegen többek között a katolikus legényegylet, a katolikus kultúrház színpaddal, valamint a *Notre Dame* apácákat is ő telepítette be a városba. Mindszenty József különös figyelmet és gondot fordított hívei két legnépesebb, legátfogóbb szervezetére: az ipartestületre és a gazdakörre. Így sokoldalú vezetőként végezte közeleti munkáját. Plébánosként és egyben szerteágazó közösségi feladatok véghezvivőjeként a templom és köznapi élet egységének kiváló példaadója volt.⁸ Papi konferenciákon kiemelten mutatott rá a katolikus kötelességekre: „Az embereket mindig az elsődleges szükségleteik: a kenyér, ruha, lakás érdeklik, de ezek kielégítése után, mohón vetik rá magukat a lelki szükségleteikre is. Ha nem mi adunk vezetőket és vezéreket a tömegeknek, majd adnak ellenségeink, de akkor mi már nem csak földiekben, de lelkiekben is csatát veszítettünk.”⁹ A földosztással kapcsolatos elképzelései sajnos nem valósulhattak meg. A terv mottója Prohászka Ottokár gondolatából indult ki: „A haza földje nem portéka. Ebben nemcsak magvak gyökeresednek, hanem abból lelkek is nőnek ki s akkor lesz hatalmas az ország, ha a kultúrája is ebből nő ki. Ezért kell a személytelen tőke helyett a munkásnépnek juttatni a földet, hogy nemzeti, szociális érték: haza legyen belőle.”¹⁰ A földosztásra csak 1945-ben, a magyar nép érdekeivel ellentétes módon került sor, kommunista propagandacéllal. Az 1945. május 24-i püspökkari pásztorlevél még azt is elismerte, hogy az 1945-ös földbirtokrendelet figyelmet kívánt tanúsítani az egyházzal szemben. Viszont nem hallgathatta el, hogy válságos helyzetbe került az egyház kormányzata, iskolái, székesegyházai súlyos terheivel, amelyekre – a földek méltánytalan mértékű elvételével – immár nincs fedezete. Az egyház ősi intézményeinek fenntartását ezek után – mivel más lehetőség ezek után már nem állt rendelkezésre – híveitől várta, s erre kérte is őket. „Adja az Isten – írja a pásztorlevél –, hogy az új

⁸ MARÓTHY-MEIZLER Károly: *Az ismeretlen Mindszenty – életrajz és korrajz*. Buenos Aires, Pannónia Kiadó, 1958. 78-79.

⁹ MARÓTHY-MEIZLER Károly: *Az ismeretlen Mindszenty – életrajz és korrajz*. Buenos Aires, Pannónia Kiadó, 1958. 93.

¹⁰ MARÓTHY-MEIZLER Károly: *Az ismeretlen Mindszenty – életrajz és korrajz*. Buenos Aires, Pannónia Kiadó, 1958. 111.

*birtokosok boldogulása vigasztalja az Egyházat veszteségeiért és gondjaiért!*¹¹ Ennek ellenére nem visszakívánta, hanem áldását adta a kiosztott földekre és az új birtokosokra! A primás később, 1945. október 18-án, a választási pásztorlevélben, újra leszögezte, hogy: „nem a földbirtokreformot tesszük itt bírálat tárgyává, hanem a benne megnyilvánuló bosszúálló szellemet”.¹² A primás ekkor még arra is figyelmeztetett, hogy az államot is kötik az isteni és világi törvények. Magára a reformra csak azt a megjegyzést tette még, hogy: „végrehajításában is nélkülözte a megfontoltságot (...) s ennek az elsietett, szenvedéllyel fűtött munkának gazdasági következményeit sínyli az egész lakosság.”¹³ Mindezeket azért is szükséges hangsúlyozni, mert Mindszenty Józsefet 1948-as letartóztatása, valamint az 1956-ban elmondott – és a kommunisták által több mint harminc éven át meghamisított – rádióbeszédje után egyaránt azzal vádolta a magyarországi kommunista hatalom, hogy visszakövetelte az egyházi nagybirtokokat. *Az ismertetett néhány dokumentum alapján is egyértelmű ezen állítások teljes valótlanúsága!*

Zalaegerszegi sajtótevékenység

„A szabadkőművesség ugyanaz szalonkabátban, mint a bolsevizmus mezítláb.”¹⁴ Ezt a mondatot Mindszenty József több alkalommal nyilvánosan is kijelentette. Jelen alfejezetben Mindszenty-Pehm József sajtótevékenységének egy részébe tekinthetünk bele, nevezetesen a magyarságot és kereszténységet az 1910-1920-as évek között teljességgel aláásni szándékozó, a kommunizmussal egy töről fakadó liberális-szabadkőműves irányzat elleni védekező tevékenységébe.¹⁵

Az I. világháborút megelőző, az alatti, illetve azt követő években Mindszenty-Pehm József bátor hangú nyilatkozatokban emelt szót a

¹¹ *A magyar főpásztorok II. világháború utáni első körlevele, amelyet Mindszenty József szövegezett.* Mindszenty Okmánytár I. Sajtó alá rendezte: Dr. VECSEY József. München, 1957. 34.

¹² *Pásztorlevél a választások előtt.* Mindszenty Okmánytár I. Sajtó alá rendezte: Dr. VECSEY József. München, 1957. 74.

¹³ *Pásztorlevél a választások előtt.* Mindszenty Okmánytár I. Sajtó alá rendezte: Dr. VECSEY JÓZSEF. München, 1957. 74.

¹⁴ CSONKA Emil: *Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról.* München 1974 (kézirat). 64.

¹⁵ KRAJSOVSZKY Gábor: *Vixit et vivat Pannoniae sacrae – élt és éljen a szent Pannóniáért!* Mindszenty-Pehm József zalaegerszegi sajtótevékenységének egy szakaszáról a kortárs nyilatkozatok, aktualitások tükrében.

http://eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_51.pdf

magyarság és a kereszténység védelmében a belső szétzilálódást okozó sajtóirányzatok, valamint az azokat tápláló politikai irányvonalak ellen. Jelen fejezetben a már hivatkozott, Zalaegerszegen megjelent sajtóröpiratából (1919-1920) kerül kiemelésre néhány, általa súlyosan elítélt, a kereszténységet mélyen megvető és háttérbe szorító újságidézet, az akkori, keresztényellenes, nem-keresztény irányzatú sajtótermékekből. Mindszenty József jogos kritikáiban egy adott szellemiség-elleni állásfoglalásáról van szó.¹⁶ *Ezekkel a nézetekkel, amelyek ellen Mindszenty József akkor tiltakozott, ma ugyanúgy a legkisebb mértékben sem azonosulhat egy magát kereszténynek, vagy bármilyen vallásúnak mondott személy. Különben az ilyen ember – ugyancsak Mindszenty József későbbi szavaival élve – idegen bandák kötelékében silány szegődmény lesz.* A sajtóröpiratról csupán néhány publikáció jelent meg,¹⁷ viszont szövege teljes terjedelmében a megadott forrásokban hozzáférhető. A jelen összeállításban szereplő válogatott idézetek főként az akkori Pesti Hírlapból valók. A hozzájuk kapcsolódó kritika pedig mindennél többet mond. Mindszenty-Pehm József 1918 Karácsonyán elindítja saját lapját, a Zalamegyei Újságot. Erről a sajtóröpiratban a következők állnak: „Föltétlen keresztény, megalkuvást nem ismerő, igazáért sokat üldözött újság. A »Pesti Élet« a megfojtandók közé számítja.”¹⁸ A sajtó szerepéről szóban is közzétett nyilatkozataiból került válogatásra az alábbi idézetgyűjtemény.

„Elcsépelet mondás, de megdönthetetlen igazság: a sajtó nagyhatalom. (...) A sajtó irányítja a közvélemény néven ismert közfelfogást,

¹⁶ „Mindszenty bíborosnak feltették a kérdést: Miben látja az okát Eminenciád a zsidóság elleni hangulatnak? Mindszenty József válasza a következő volt: *Helyes elvnek tartom: nem vizsgálja senki másnak a lelkiismeretét. A zsidóságnak magának kell lemérnie az ellene felhozott panaszokat és azokat önként orvosolnia. A válaszadás tehát az ő feladatuk.* Esztergom néhai érseke semmi meglepőt, semmi újat nem mondott, csupán arra célzott, hogy ha van ok, akkor van okozat is, s ha ez utóbbi a panasz tárgya, akkor először az előbbit kell megvizsgálni.”

In: <https://kuruc.info/r/6/143838/>

„A magyar keresztény egyházak is megmozdultak, hogy a deportálásokat leállítsák. Felejthetetlen, hogy mit fáradozott a győri püspök, és a veszprémi püspök, két igaz ember, hogy gátat vessenek a torlódó embertelenségeknek.” Stern Samu emlékirataiból. Terror Háza Múzeum: *A magyarok lelkiismerete – Mindszenty József.* Időszaki kiállítás, 2012 <http://www.terrorhaza.hu/idoszaki-kiallitasok/a-magyarok-lelkiismerete-mindszenty-jozsef-1892-1975>

¹⁷ PAKSY Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 53. TYEKVICSKA Árpád: „Ahogy régen, most is boldog voltam velük.” Mindszenty (Pehm) József és Zalaegerszeg. In: Zala megye ezer éve 246-255. Szerkesztő: KOSTYÁL László Zalaegerszeg, 2001. 247.

¹⁸ *Sajtóröpirat* 32.

közakaratot és közhangulatot.”¹⁹ „A legtöbb tanult embernek is egyetlen, de lemaradhatatlan szellemi élvezete (...) Elolvasása után (...) már a lapból és a lapról beszélnek az emberek és úgy beszélnek, ahogy az a lap beszélt nekik. (...) A hitetlen világ remegve emlegeti a szószék, a gyóntatószék hatalmát. De a pap szava nem ér messzebb a templom kapujánál, a falaknál. (...) A *Pesti Hírlap* naponként 70.000 prédikációban hirdeti az istentelenség és az erkölcstelenség evangéliumát. És csudáljuk a magyar közélet szomorú sivárságát, az intelligencia hitközönyét, a nép romlottságát, mikor ily óriási méretekben folyik a tévelyek elhíntése. (...) Ne is csodáljuk aztán, hogy a keresztény gondolat néma, hogy a keresztény közvélemény merő nulla, amikor a szabadkőműves, radikalizmus és szociáldemokrácia kalózlógói alatt nagyra nőtt tábor folytatja a harcot a legszentebb alapok ellen: a keresztény hit és erkölcs, a társadalmi rend és a haza teljes felforgatására.”²⁰ „A »magyar« sajtó fáradhatatlan annak hirdetésében, hogy hit és tudomány összeférhetetlen, a hit a butasággal jár karonfogva. »A hit, a vallás oly méreg, mint az alkohol: butít, gyilkol, aljasít.« Így mutogatja a sajtó zúzóját a *Szabadgondolat*. (...) Sok jó, sok közönyös szülő megrendült, mikor a hittant eltörölték, mikor helyébe a kommunista káté jött, amikor nem engedték Jézushoz menni a kisdedeket.”²¹ 1911-ben a *Pesti Hírlap* nekiront a gimnáziumok hitvallásos szellemének: „Miniszteri rendelettel kellene – írja – betiltani a szépen hangzó, de erkölcsi romlást okozó (!) fakultatív vallási gyakorlatokat is.”²² 1919-ben pedig ezt írja: „Ki a hittannal az iskolákból, mert a hittan nyilvánvaló hazugságokat önt a gyermekekbe. (...) Hogy felsikoltottak akkor az édesanyák, mint a betlehemmi anyák Heródes törére. És talán Heródes a törrel megint közel jár a beeresztett *Pesti Hírlap* és társai gúnyájában. (...) Tárcákban, regényekben, szerkesztői üzenetekben tervezett hadjárat folyik a dogmák ellen. Nem volt keresztény tan, amelyen ne mulattak, ne szellemeskedtek volna. A gúny választóvizével öntötték le s tették nevetségessé a gondviselésben való hitet, az imát, a gyónást, a misét, a szentséget, a Máriakultuszt – írja Kálvintéri* híres röpiratában. A *Pesti Hírlap*, *Világ*, *Pesti Napló*, *Est*, *Nap*, *Friss Újság*, *Kis Újság*, *Népszava*, *Nyugat*, *Huszdik Század* stb. szerint Jézus Krisztus, szentségek, Anyaszentegyház – mind hazugság. Éppen ezért a Fényes Samuk** és más újságírók szerint a

¹⁹ *Sajtóröpirat* 3.

²⁰ *Sajtóröpirat* 4-5.

²¹ *Sajtóröpirat* 6.

²² *Sajtóröpirat* 6.

keresztény egyházat igazán tűzzel-vassal ki kellene irtani a föld színéről. Mi a keresztény lapokban soha a Fényes Samuk vallásának kifigurázását nem olvastuk, de lám a keresztény földön, keresztény pénzen felhizlalt sajtó ki akarja irtani a kereszténységet.”²³

„Ennek a sajtónak pusztára a neve és félig-meddig a nyelve magyar, de a lelke nem a mienk, az nemzetközi, hazátlan bitang lélek, amelynek a magyar földön semmi sem tetszik: csak a magyar pénz és a magyar kenyér. A múltunk, a történelmünk előtte utálat és gúny tárgya. (...) Nincs az a szenny, az a piszok, amivel a magyarságot befesteni ne igyekeztek volna. Ezért is volt olyan veszett külföldön a hírünk. Megcsinálta a saját sajtóknk. (...) Ez a sajtó volt az, amely hidat vert a magyarság ellenségeinek.”²⁴

„Keseregtek véreim? Sírjon, sajogjon is a szív. Ki bűne tette? A sajtóé! Nem, nem a sajtó a főbűnös. Jupiterhez, a főistenhez panaszra mentek az erdő fái a fejsze ellen, hogy az mind kipusztítja őket. Jupiter csitítja őket: »Ne bántsátok a fejszét, ti adtátok a kártékony fejszébe a nyelet.« Ezt a szörnyeteget, amelyik megölte Magyarországot, mi hizlaltuk nagyra. Mi vagyunk a haza, a kereszténység gyilkosai, amikor házunkba eresztettük, pénzeltük. (...) A kommunizmus nem véletlenül csöppent ide négy és fél hónapra: pompásan dolgozó pionírok készítették neki az utat négy és fél évtizeden át. A kommunizmus a magyartalan és kereszténytelen sajtó dús vetése. Az utca csőcseléke, a Lenin-fiúk a cinkotai gyilkosokat eszményítő sajtón nőttek fel. Az úri betyárok is nevelte valami: a szabadkőműves, liberális, Istent, felebarátot nem ismerő sajtó.”²⁵

Búcsú Zalaegerszegtől

Mindszenty (Pehm) József 1917. február 1-től zalaegerszegi hittanárként működött, majd az 1919-es proletárdiktatúrát követően Gróf Mikes János szombathelyi megyéspüspök – figyelembe véve a zalaegerszegi plébánia képviselőtestületének egyhangú kérését – 1919. október 1-től megbízta őt a zalaegerszegi plébánia vezetésével. Ebben

²³ *Sajtóröpirat* 6. *Kálvintéri, azaz Bangha Béla (egyik álneve volt ez). **Fényes Samu ügyvéd, regény- és drámaíró, filozófiai, szociológiai és jogi író, a liberális polgárság szószólója. In: PAKSY Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 133-134.

²⁴ *Sajtóröpirat* 10.

²⁵ *Sajtóröpirat* 12.

az időszakban átépíttette a plébánia épületét, felépíttette a zalaegerszegi ferences templomot és kolostort, a *Notre Dame* nővérek anyaházát és tanítónő-képzőjét, elemi- és polgári iskoláját. A szegények számára 34 főt befogadó szeretetotthont alapított. Tisztséget vállalt a Keresztény Párt vármegyei elnökségében, püspöki biztosként felügyelte 9 új templom, 7 plébániaépület, 9 kápolna (miséző hely) és 12 iskola építését, felújította a katolikus művelődési ház működését. Ha tehát Mindszenty József élete már 1944-ben zárult volna is le, még akkor is a két világháború közötti legjelentősebb főpapok közé tartozna.²⁶ Részt vett a városi nyomda, valamint a Göcseji Múzeum létrehozásában. Kialakította a plébániai házapostolok hálózatát, hitbuzgalmi egyesületeket szervezett.²⁷ A szombathelyi egyházmegye zalai részében általa, mint püspöki biztos által 1928 és 1941 között alapított tizennégy kuráciából (kurácia: önálló, de még plébániai rangra nem emelt lelkészség, önálló lelkipásztorral és javadalommal) később hét plébániai rangra emelkedett.²⁸

Amikor XII. Pius pápa 1944-ben Mindszenty Józsefet kinevezte veszprémi püspökké, ő a következő szavakkal búcsúzott el zalaegerszegi híveitől: *„Bent, a plébánia hivatal asztalán készen áll aláírásra egy okmány, amelyet nem akartam aláírni a mai szentmiséig és szentbeszédig, hogy jogom legyen még egyszer azt mondani nektek: Kedves Híveim! Az akta az én lemondásomat tartalmazza a zalaegerszegi plébániáról és erről a templomról. (...) Isten Igéjét hirdettem. Csak a kongregációs terem adatai vannak meg: itt 537 esetben mondtam szentbeszédet 10 esztendő alatt. Bemutattam évente 72 szentmise áldozatot és naponta másfél órát imádkoztam a városért. (...) A helyi nyilatkozatokból azt olvasom ki, hogy nagyon összefonódott a lelkünk. Megköszönöm a vármegyének, Zalaegerszeg megyei városának (...) ragaszkodó áldozatkészségét. Én Jézus útján igyekeztem szolgálni minden társadalmi réteg lelkében. Ha valakit megbántottam, azt a jónak szenvedélyes akarata idézte elő. Akik az Istent keresik, azoknál a hiba is jóra fordul.”*²⁹

²⁶ ADRIÁNYI Gábor: *Mindszenty József életművének értékelése, különös tekintettel püspöki, prímási kinevezésére. Mindszenty József veszprémi püspök 1944-1945.* T. Horváth Lajos: (szerk.): *Veszprémi Múzeumi Konferenciák 7.* Veszprém, 1996. 104.

²⁷ http://digitus.itk.ppke.hu/~varnai/index_elemei/Page389.htm

²⁸ „Isten szolgája” – Emlékkonferencia Mindszenty József bíboros életéről és munkásságáról. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2007. 62-64.

²⁹ Zalaegerszeg 1944. március 26. In: *Hirdettem az Igét.* Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 57-58.

Mindszenty bíboros helyzetértékelése az Ostpolitikról 1971 őszén³⁰

Mindszenty bíboros száműzetését követően Magyarországon megtörtént a rendszerhez lojális püspökök kinevezése, amely Mindszenty bíborost – a Pázmáneumban történt letelepedését követően – arra indította, hogy memorandumot fogalmazzon meg a vatikáni keleti politika hatásairól.³¹ A memorandum hordereje és mondanivalója miatt – elsőként Mészáros István szerzőségében – több helyen is teljes terjedelemben közlésre került.³²

1971. szeptember 28-án hagyta el Mindszenty bíboros a budapesti USA-követséget, s rövid római tartózkodás után 1971. október 23-tól a bécsi Pázmáneum lakója lett. Korábbi „félrabságában” is igen széleskörű tájékozottsággal rendelkezett a hazai politikai társadalmi helyzetről, a világpolitika eseményeiről éppen úgy, mint a magyar és az egyetemes egyház ügyeiről.

Küldött tájékoztató beszámolót és javaslatokat a Szentszéknek, mintegy tanácsadóként a Vatikán közép-európai ügyekkel foglalkozó szakemberei számára.

1971 folyamán a bíboros szoros kapcsolatba került Zágon Józseffel, aki győri egyházmegyes papként a második világháború után került vatikáni szolgálatba. 1971-ben az Elvándorlók és Turizmus Pápai Bizottsága egyik vezető tisztviselője volt.

1971 tavaszán és nyarán ő tárgyalt Mindszenty bíborossal a követségről való távozásról, ő bonyolította le a kiutazást, ő volt mellette Rómában, de még Bécsben is, az első hetekben.

Római és bécsi együttlétük idején beszéltek meg annak a Pro Memóriának a szövegét, amelyet Mindszenty bíboros a vatikáni

³⁰ KRAJSOVSKY Gábor: *Nem vonakodom attól, hogy odaadjam magamat az egyházért, a hazáért.* 22-27. <http://www.ppek.hu/k721.htm>

³¹ Lásd ehhez még: KRAJSOVSKY Gábor – *Mindszenty bíboros lelki számkivetettsége. Egyházi megnyilatkozások Mindszenty bíboros és szellemisége ellen.* Vasi Szemle 2015. LIX. évfolyam 5. szám <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/krajsovsky.htm>

³² MÉSZÁROS István: *Mindszenty bíboros helyzetértékelése 1971-ben.* Távlatok 1995. 4. sz. 404–411. <http://www.tavlatok.hu/38elottiek/tavlatok23-24.htm>; MÉSZÁROS István: *Mindszenty és az „Ostpolitik”.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 135–144.; ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 125–134. Mindszenty József ezt az iratát 1971. november 24-én hozta latin nyelven a bíboros államtitkár (Jean-Marie Villot) és a „Consilium pro Ecclesiae Publicis Negotiis” (Egyházi Közügyek Tanácsa. In: Erdő Péter: *Latin – magyar egyházi jogi kishoztár* <http://www.ppek.hu/k288.htm> 14.) bíboros tagjai tudomására.

államtitkárságnak küldött a magyarországi kommunista kormányzat és a hazai katolikus egyház vezetőinek viszonyáról, ennek problémáiról.

Mindszenty bíboros élete végéig őszinte tisztelettel és szeretettel ragaszkodott a szentatyához, VI. Pál pápához. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy — komolyan véve, hogy ő az anyaszentegyház bíborosa, tehát a római kúria magas rangú, tekintélyes tagja – esetenként kritikával illesse a vatikáni szervek hivatalnokainak intézkedéseit, ügyintézését, eljárás módjait. Akkor, amikor úgy látta, hogy a bürokrácia szempontjai, a hivatali manőverezések, a diplomáciai ügyeskedések fölébe kerülnek az Evangélium hirdetése, terjesztése és védelme minden mást háttérbe szorító legfőbb szempontjának, az Egyházat alkotó papok és hívek vallásos hite érdekeinek.

Mindszenty bíboros úgy vélte, hogy ez az eset áll fenn a vatikáni vezető hivatalnokoknak a magyar kommunista kormányzattal az 1960-as évek második felében kialakított kapcsolataiban. Ezért fogalmazta meg memorandumát. Ezt elolvastatta és megbeszélte Zágon prelátussal is, aki alaposan ismerte a Vatikán belső viszonyait. Zágon 1971. november 24-én Rómában kelt leveléhez mellékelve küldte vissza a Pro Memória általa kialakított szövegét. Ezen Mindszenty bíboros már csupán apróbb stiláris javításokat tett.

Zágon kísérőlevelében ajánlotta, hogy a bíboros ezt a Pro Memóriát ne latin nyelvre fordítva küldje el a Vatikánba, ahogyan eddigi hasonló tájékoztatóival tenni szokta. „A használhatóság szempontjából is talán jobb volna olasz nyelven beadni” —javasolta, így folytatva: „A Pro Memóriát meg kellene küldeni a bíboros államtitkárnak azzal a megjegyzéssel, hogy a Consilium pro Ecclesiae Publicis Negotiis (= Egyházi Közügyek Tanácsa, Szerk.) bíboros tagjainak is megküldte. Ha csak az államtitkárság kapja, elsüllyed az akták között, s nem lesz hatása.”

Érdemes ma, negyed évszázad elteltével áttanulmányozni ezt a terjedelmes iratot, a legújabb kori magyar egyháztörténet értékes dokumentumát. Az olvasó kétségtelenül arra a megállapításra jut: Mindszenty bíboros világosabban látta a valós magyarországi problémákat, mint a vatikáni hivatalnokok.

Zágon levele s Mindszenty bíboros Pro Memóriája megtalálható a budapesti Majthényi-ház Mindszenty-gyűjteményében; jelzete: 58. gyűjtő.

PRO MEMÓRIA
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK ÉS A MAGYAR KOMMUNISTA
RENDSZER KAPCSOLATAIRÓL

Kötelességemnek érzem, hogy az Egyház érdekében kifejtsem észrevételeimet a Szentszék politikájáról a kommunista országok felé, speciálisan Magyarország felé. Ezek a kapcsolatok ugyanis lényegesen befolyásolják nemcsak az otthoni egyházak életét, hanem kihatással vannak a nyugati közvéleményre is, mely a tárgyalások hírei alapján alkot magának ítéletet a kommunista országok egyházainak sorsáról, sőt a keresztény vallásnak a kommunizmussal való gyakorlati összeférhetőségéről.

1. Elvileg nem vonom kétségbe ezeknek a kontaktusoknak sem szükségességét, sem hasznosságát. Maga a tény, hogy a kommunista államok elismerik a Szentszékkel illetékes tárgyalófélként, pozitíve esik a latba. Maga a tudat, hogy a Szentszék figyeli az egyház helyzetét, mérséklőleg hathat az elnyomókra, és serkentőleg a helyi egyházra. Ahhoz sem fér kétség, hogy a Szentszéknek kötelessége keresni minden alkalmat, hogy az elnyomott egyházak sorsát enyhítse.

Ha tehát a következőkben kritikai elemzés alá veszem a Szentszék politikáját a kommunista országok felé, azt nem elvi szempontból teszem, hanem az elfogadott elveknek kevésbé megfelelő módon való alkalmazása miatt, mely nemcsak a várt eredményt nem éri el, hanem – indirekte – sokszor káros lehet az egyházra.

2. Az egyház jövője ezekben az országokban attól függ, hogy mennyiben sikerül a hitet átmenteni a jövő generációk számára. Elsőrendű fontossága van ebben a hitoktatásnak, legyen az iskolai, templomi, plébániai, családi vagy egyéni, nemkülönben a keresztény igazságoknak a sajtó útján való terjesztésének.

Az a benyomásom, hogy a szentszéki diplomácia és a Curia Romana egyéb illetékes szervei (pl. az ötévi relációk kapcsán) nem helyeznek elég súlyt erre a problémára. Mons. A. Casaroli 1964. évi nyilatkozatában (L'Osservatore Romano, 19. 9. 1964, pag. 1.) hangsúlyozta ugyan, hogy a hitoktatás is tárgyát képezte a tárgyalásoknak, sőt bizonyos optimizmussal nézett e tekintetben a jövőbe. A konkrét tények viszont azt mutatják, hogy a hitoktatás terén a helyzet azóta nemcsak hogy nem javult, hanem rosszabbodott. A

püspöki városokban például egyáltalán nincsen iskolai hitoktatás. A hitoktatásra való beiratkozásnál folytatódnak a törvényellenes, korlátozó visszaélések. Napirenden vannak a hitoktatási engedélyek megvonásai. A hitoktatásnál tilos a modern segédeszközök használata. A hitoktatáson való részvételnek hátrányos következményei vannak a magasabb tanulmányoknál és az életben való elhelyezkedésnél.

Miközben a Szentszék tárgyal, a rendszer ismételten pereket konstruál papok és világiak ellen „összeesküvés”-nek, „tiltott szervezkedés”-nek minősített hitoktatás címén. Úgy tudom, hogy a Szentszék nem tiltakozott a nyilvánosság előtt az ilyen perek ellen, hanem megelégszik azzal, hogy előszóval vagy írásban jelenti be érdeklődését vagy tiltakozását a magyar szerveknél. Az ilyen lépésről természetesen senki sem szerez tudomást, a rendszer pedig, amint a tények bizonyítják, folytatja elnyomását, mintha mi sem történt volna.

3. Súlyos mulasztásnak tartom, hogy a Szentszék nem tájékoztatja a közvéleményt az elnyomott egyházak igazi helyzetéről. Elégtelennek tartom, hogy a tárgyalásokról kiadott közleményekben csak az elért konkrét eredmény szerepel, s nem történik említés a megoldatlan problémák sokaságáról. Legalább egy kísérő sajtókonferencia bő alkalmat ad a kérdés helyes megvilágítására. Ilyen beállítása a tárgyalásoknak nemcsak vigasztalólag hatna az otthoni papokra és hívekre, hanem helyes fénybe helyezné az egyház sorsát a nyugati közvélemény előtt is, amely – még egyházi köröket sem véve ki – naiv tájékozatlanságban él.

A mai gyakorlattal a Szentszék azt a benyomást kelti a szabad világ felé, mintha a szocialista országokban az Egyház ügyei rendben volnának, és a kommunizmus már nem jelent halálos veszedelmet az Egyház számára. Ilyen eljárással akaratlanul is segédkezet nyújtunk ellenségeinknek az Egyház elnyomásához, s indirekte előmozdítjuk azt a primitív hiedelmet, mintha a kommunizmussal való gyakorlati együttélés előfeltételei már biztosítva volnának. Fájdalmas ironia, hogy így az Egyház is a kommunizmus terjedését könnyíti.

4. Úgy tűnik, hogy a szentszéki diplomácia főcélja a hierarchia életben tartása, a püspöki székek betöltése, minél több segédpüspök kinevezése. Távol áll tőlem, hogy a hierarchia jelentőségét lebecsüljem, sőt: éppen a püspök jelentősége készítet arra, hogy a szentszéki diplomáciát a kellő óvatosságra kérjem a kinevezések terén.

Püspöki kinevezésnek csak akkor van értelme, ha vagy már biztosítva vannak működésének lehetőségei; vagy olyan kiváló egyéniségről van szó, aki kedvezőtlen körülmények között is érvényt tud szerezni a püspöki méltósággal egybekötött elveknek.

Magyarországon a 22/1957. számú törvényerejű rendelet előzetes állami consensushoz köti a püspökök kinevezését. Ez lehetetlenné teszi a Szentszék számára, hogy saját kritériumai szerint nevezzen ki püspököket. A rendszer által prezentált vagy elfogadott jelöltek, amint a gyakorlat mutatja, egész kevés kivétellel, nem válnak az Egyház javára.

Égetően szükséges, hogy a Szentszék alaposabb vizsgálatnak vesse alá a kandidátusokat. Ha a legkisebb erkölcsi vagy jellembeli defectus mutatkozik, a Szentszék óvakodjék őt kinevezni. Nagyobb súlyt kell helyezni a jelöltek természetes jellemvonásaira. A mai Egyháznak férfiakra van szüksége, nem efeminált, félénk megalkuvókra, alkalmazkodókra.

Elengedhetetlenül szükségesnek tartom, hogy a Szentszék a püspöki kinevezés terén hagyjon fel a kompromisszumos politikával (azaz egy jó püspök kinevezéséért a kommunisták is kapjanak jutalmat egy kevésbé alkalmas egyén promóciójával). Ne szolgáltassunk ki egy püspököt a kommunisták gúnyjának, akik szívesen kihasználják jelöltjük emberi gyengeségeit, de megvetik mint embert és mint püspököt! Máris túlságosan lejárattuk a püspöki tekintélyt a papság és a nép előtt.

A püspökök szaporításánál fontosabb, hogy a Szentszék igyekezzék előbb az egyházkormányzat szabadságát biztosítani. A mai körülmények között, körülvéve az állam által ráerőszakolt munkatársakkal, a püspök nemcsak tehetetlen, hanem olyan intézkedéseket kell tennie, melyek ellenkeznek az Egyház jól felfogott érdekeivel.

Ha nem sikerül ezeket a személyi és tárgyi előfeltételeket biztosítani, a Szentszék elégedjék meg apostoli adminisztrátorok kinevezésével, püspöki jelleg nélkül.

5. Azt hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy az ún. papi békemozgalom a kommunista rendszer szerve, nem a béke szolgálatában, hanem az egyház belső szétzüllesztésére. Ha információim nem tévesek, a Szentszék az 1964-es ún.

megállapodásban a békemozgalmat elítélte s felosztatását kérte. Ez az állásfoglalás is, sajnos, titokban maradt, sőt a megállapodás kapcsán kinevezett, Rómából hazatért püspökök belépése a mozgalomba azt a látszatot keltette – és kelthette joggal –, hogy ez a Szentszék engedélyével, ha nem utasítására történt.

Ugyanakkor híre ment, hogy Mons. A. Casaroli levelet intézett b.e. Shvoy Lajos székesfehérvári püspökhöz, aki a békemozgalomnak leghatározottabb ellenzője volt, kérve őt, hogy tanúsítson elasztikusabb magatartást az állammal és a békemozgalommal szemben. Más püspök is kapott a Szentszék megbízottjai részéről biztatást, hogy vegyen részt a békemozgalom ülésein. Ami betetőzi a dolgot, hogy a mozgalom közismert tagja az érseki méltóságig jutott!

A békemozgalom káros tevékenysége elsősorban abban nyilvánul meg, hogy tagjai nem egyházi, hanem politikai érdekért kapják – állami nyomásra – az egyházi kulcspozíciókat a kúriákban, káptalanokban, szemináriumokban, nagyobb plébániákon. Sokan közülük két-három állást töltenek be (kanonok és irodaigazgató Esztergomban, plébános Budapesten stb.), a szegénységben élő papság és hívek botránkozására vagyona tesznek szert, villákat építenek nyaralóhelyeken, luxuskocsikon járnak, erkölcsileg súlyosan kifogásolható életet élnek (Szombathely, Győr).

Abból a tényből, hogy ezek a visszaélések már évek óta tartanak, és állandóan ismétlődnek, arra kell következtetnem, hogy a szentszéki diplomácia vagy nem ismeri a tényleges helyzetet, vagy nincs bátorsága arra, hogy fellépjen ezek ellen, akár a püspökökre, akár az állami tárgyalófélre gyakorolt nyomás által. A vázolt állapotokért elsősorban ez az állami szerv felelős.

A Szentszék szóvivőinek nemcsak elvi síkon, hanem konkrét példákkal is tiltakozniuk kellene az egyházi fegyelem és erkölcs súlyos sérelmei ellen. Vagy azzal nyugtatjuk lelkiismeretünket, hogy ezek a kérdések a püspökök joghatóságába tartoznak?

A papi békemozgalom külföldre is kiterjesztette működését. Küldöttségek jelennek meg – néha püspök vezetésével – kommunista békegyűléseken (Berlin, Varsó, Stockholm, Helsinki), a Pax Christi gyűlésein stb. Ideje volna, hogy a Szentszék informálja a nyugati hierarchiát a békemozgalom káros tevékenységéről, igazi természetéről, rámutatva arra, hogy ennek semmi köze sincsen a nyugati Pax Christi mozgalomhoz. Könnyelműségnek tartom, hogy a Szentszék nem vesz

annyi fáradságot magának, hogy a kommunista félrevezetésnek véget vessen.

6. A kommunisták ma is nyíltan hirdetik, hogy céljuk – a vallás és az egyház kiirtása – nem változott. Csak finomultak módszereik, csiszoltabb a taktikájuk. Ezzel nemcsak a világot sikerült megtéveszteniük, hanem az egyháziakat is.

Nem vonhatom ki magamat azon benyomásom alól, hogy a kommunisták megtévesztő udvariassága megigézte a Szentszék képviselőit is, és az ennek jegyében folytatott tárgyalások túlzottan és vakon jóhiszeműek, s nem számolnak a másik fél igazi szándékaival. Így jön létre a világ felé egy látszólagos jó viszony, mely azonban csak a diplomáciai síkon érvényesül, anélkül hogy vertikális hatása volna.

Az alsóbb régiókban a papság és a hívek változatlanul szenvedik az elnyomatás keserűségét. Így alakul ki a legjobbakban egy tépelődő, fájdalmas ellenszenv a Szentszék iránt, a kollaboránsok pedig lekicsinylő mosollyal ünneplik győzelmüket, mert a történelem láthatóan őket igazolja!

Az eddigi szentszéki tárgyalások – legalábbis ami a külső benyomásokat illeti – túlságosan kedveztek a kommunista propagandának és a rendszer kollaboránsainak, rengeteg idealizmust romboltak le éppen a leghűségesebbekben, akik az egyházért mindenüket feláldozták. Elég, ha a legutóbbi példára utalok, mely a kiközösítések feloldásának publikálásával történt, s melynek méltó korrekcióját hiába vártam.

7. Ha ezeknek a jelenségeknek az okait keresem, többek között azt látom, hogy a Szentszék diplomáciája nem fordít elég gondot a kommunizmus elméletének és gyakorlati magatartásának tanulmányozására. Az a tény például, hogy a Consilium pro Publicis Ecclesiae Negotiis referensei folytonosan változnak, nem a rájuk bízott szektor kritériumai, hanem karrierjük szempontjai szerint, olyan gyenge pontja a pápai diplomáciának, mely elkerülhetetlenül kisebbségi helyzetbe hozza a gátlás nélküli, központilag irányított kommunistákkal szemben.

Ha valahol, itt volna szükség igazi specialistákra, akik nemcsak a kommunista dialektikával vannak tisztában, hanem ismerik az érdekelt ország múltját, népének jellemét, főleg egyházának történetét.

Ezzel szemben a valóság az, hogy alig dolgozta be magát az ország problémáinak ismeretébe, más beosztást kap, s az utód, rengeteg idő és fáradság árán, próbálkozik ütve-vétve, az összefüggéseket alig látva, behelyezkedni a szituációba.

8. A hierarchia fokozatai az egyházban elsősorban officiumot jelentenek.

Ehhez tartozik az alárendeltek testvéri figyelmeztetése, tévedések helyreigazítása, megfelelő útmutatások adása stb.

Ha ezeket az elveket a magyar egyház viszonyaira alkalmazom, arra a következtetésre kell jutnom, hogy a Szentszék vagy nem gyakorolja megfelelően ebbéli jogait és kötelességeit; vagy pedig – ami még szomorúbb – elvesztette befolyását a püspökökre.

Nem akarok itt részletekbe bocsátkozni, csak utalok a szellemi, lelki irányítás csaknem teljes hiányára, a nyilvános botrányok tűrésére, a kánonellenes intézkedésekre, az egyház általános nyomora között bizonyos körök – a püspököket sem véve ki – luxusára stb.

Nem olyan dolgokról van szó, melyeket csak a rendszer erőszakol a püspökökre, s melyekkel szemben tehetetlenek. Érzéketlenségről, buzgóság hiányáról, bátortalanságról van szó, mely már nem is látja, milyen és mennyi lehetőség van még, hogy igazi kereszténységről tegyünk tanúságot az ateista környezetben.

Nem szabad ezt az egyházat magára hagyni gyengeségeiben sem. Meg vagyok győződve, hogy ezen a téren a szentszéki diplomáciának komoly feladatai és nagy lehetőségei vannak. Péter hivatását az Úr abban is megjelölte, hogy erősítse meg a testvéreket!

Ne csodálkozzunk, ha a legjobbak is belefáradtak a hosszú küzdelembe, főleg az utóbbi években, amikor azt kell látniok, hogy a hivatalos egyház egy reménytelen dialógus jegyében maga építi le az ellenállás régi ideáljait, s senki sincs, aki fellépne az egyház belső bomlasztása ellen.

Az üldözött egyház több spiritualitást, több lelkipásztori orientációt vár a szentszéki diplomáciától. A püspököknek, papoknak tudniok kell, hogy a Szentszék nemcsak az üres püspöki székek betöltését kíséri figyelemmel, hanem az egyháziak mindennapos életét és lelkipásztori tevékenységét is. S tudniok kell azt is, hogy a Szentszék nem rejti véka alá meggyőződését az állami szervek előtt sem. Csak ez hozhat létre

újából bizalmi légkört a püspökök és papok, a magyar egyház és a Szentszék között.

9. Nem akarok kitérni egyéb problémákra, mint például a működési engedélyek megvonására a papoktól, a világi státusba kényszerített világi és szerzetes papság sorsára, a szerzetesnők helyzetére, a kispapok diszkrimináló katonai szolgálatára stb.

Szeretném remélni, hogy a szentszéki diplomácia ezekről sem feledkezik meg a jövőben. Nemcsak jogi sérelmekről van itt szó, hanem fájdalmas emberi tragédiákról. Mennyi papi, szerzetesi hivatás ment és megy tönkre az egyháziak részvétlensége, érdektelensége mellett!< ³³

Mindszenty bíboros levelei a bíboros államtitkárhoz³⁴ 1964-ben

Mindszenty bíboros fent ismertetett, 1971-ben Bécsben megfogalmazott Pro memóriáját az amerikai követségen töltött 15 esztendő alatt – az ottani helyzet adta korlátozott lehetőségeken belül – többek között a Magyarországon megjelent, a pártállam által erősen cenzúrázott egyházi lapokból származó értesülései alapján állította össze. Az ezen időintervallum alatt a Vatikánba küldött és onnan vissza is igazolt (tehát ott elolvasott) leveleiben sokszor adott ismertetést a magyarországi katolikus egyház kommunista rendszerhez teljesen lojális, a korábbi, XI. Pius pápa idején az egyház védelmében a kommunizmus ellen kiadott Divini Redemptoris³⁵ enciklikával

³³ Az idézett nyilatkozathoz kapcsolódnak még az alábbi hivatkozások is:

Amikor a katolikus Egyház az elnyomók oldalán állt I-V.

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/DA_szemin_107.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/MG_szemin_108.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/szemin_109.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_110.pdf

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_111_.pdf

A Kelet-német püspöki kar 1960. évi (bátor hangú) pásztorlevele

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/szemin_116.html

KRAJSOVSKY Gábor: Mindszenty bíboros lelki számkivetettsége. Egyházi megnyilatkozások Mindszenty bíboros és szellemisége ellen.

<http://www.vasiszemle.hu/2015/05/krajsovsky.htm>

LÉNÁRD Ödön: Koncentrált támadás a "hallgató egyház" ellen Az 1961-es perhullám I-IV.

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_06_facsimile.pdf

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_07_facsimile.pdf

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_08_facsimile.pdf

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_09_facsimile.pdf

³⁴ Amleto Giovanni Cicognani bíboros

³⁵ <http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Divini%20Redemptoris.pdf>

homlokegyenest ellenkező egyházi tevékenységekről és megnyilatkozásokról. Tehát a Vatikán ezek által is – hiteles tanútól – pontos és részletes tájékoztatást kapott a magyarországi valós állapotokról.

Alább egy, a Hittudományi Akadémián Gál Ferenc professzortól a kispapok részére 1964-ben elhangzott, a magyar emberek megnyomorított állapotáról tudomást nem vevő, a pártállamot egekig magasztaló szónoklatot olvashatunk, amely hemzseg a valótlan állításoktól. A sorok magukért beszélnek – a párt se dicsérhette volna jobban magát és diktatórikus kommunista rendszerét!

Ezt követően Mindszenty József (az Új Ember hetilap vonatkozó számának olvasását követően) a bíboros államtitkáron keresztül erről azonnal tájékoztatta a Vatikánt. Mindszenty bíboros levele a bátor és logikus, hazugságokat nem tűrő álláspontjának egyértelmű kinyilvánítása volt.

Idézetek az Akadémián elhangzott, Mindszenty bíboros által teljes joggal elmarasztalt beszédből: „Ezekben a napokban a kis Magyarország kétségtelenül a világpolitika nézőterébe került. A felszabadulás 19. évfordulójának rendkívüli jelentőséget adott a Szovjetunió miniszterelnökének (Nyikita Szergejevics Hruscsov – KG) látogatása. (...) A világsajtóban pedig különös visszhangra talált (...) beszédének az a kitétele, amellyel jellemezte az egész szocialista tábor felfogását: A szocialista forradalomnak nem lehet más a célja, mint hogy az ember életét jobbá tegye. (...) meg vagyok győződve, hogy a szívélyes hangnem, az egészséges humor és a komoly felelősségérzet kicsillanása mindenütt serkentőleg hatott az emberekre. (...) A bábolnai tsz baromfitelepe éppúgy a köznek dolgozik, mint (...) bármelyik nagyüzem. Az összetartozásnak és a felelősségnek a tudatát kezdi átélni a bodrogi tsz elnök éppúgy, mint a MOM üvegcsiszolója vagy a dunaújvárosi cellulóz-feldolgozó mérnöke. (...) A mai kor papja nem engedhet meg magának szűk látókört, de érdektelen közömbösséget sem. (...) A kormányzat rátért az amnesztia és rehabilitálás politikájára (...) a február 20-22-i párthatározatban újra állást foglalt a békés egymás mellett élés és a békés fejlődés politikája mellett. A párthatározat elítéli azokat, akik ideológiai kérdésekben politikai harcot akarnak folytatni, nem elvi vitát. Elveti a gyűlölködő hangot és a szitok módszerét. Az az álláspontja, hogy ki kell javítani azokat a súlyos hibákat, amelyek a személyi kultusz idején nagy

károkat okoztak a nemzetközi munkásmozgalomnak. Ennek a szellemnek hatását látjuk a külföldi utazások megkönnyítésében, az ellenőrzés és a bizalom egyensúlyában, és főleg abban, hogy a pártonkívüliek tudásuk és munkájuk alapján éppúgy (sic!) vezető álláshoz juthatnak, mint a párttagok. (...) ha mi a régi propaganda színeiben látjuk a szocialista államrendet, akkor természetesen idegenkedést érzünk s hasonló idegenkedést kapunk cserébe, amíg a privilegizált középkori egyház ruházatában mutatkozunk. Azért van szükség kapcsolatokra, párbeszédre, hogy mindkét oldalon meglássuk a lényegét és értékeljük a jóakaratot. A különbség emlegetése csak az űrt mélyíti, és a bizalmatlanságot táplálja. (...) Mi nem akarunk más életformát, mint amit a magyar nép (sic!) választ és megvalósít.”³⁶

Mindszenty bíboros a Vatikánnak küldött levelében pedig az alábbiakat válaszolta minderre: „A koegzisztencia vallásos tábora most nagyon aktív. Az egyik feltörekvő (Gál Ferenc; lásd fenti idézetek – KG) kijelentette a kispapoknak a Központi Szemináriumban tartott »felszabadulási« ünnepségen és a »katolikus sajtóban« (lásd fenti idézet forrását – KG) az egész országnak: »Ma már nem létezik (az egyéni és) a nemzeti történelem.« Dicsérte, hogy a 70 éves nagy öreg (Nyikita Szergejevics Hruscsov – KG) magát a »magyarok nagy barátjának« nevezte. (...) Ez a meglepő beszéd aligha szándék nélküli: nagy naivitással a megcsonkított ország kispapjainak destrukciója.”³⁷

„Megértem, hogy a terror alatt a papoknak hallgatniuk kell, ha ez a tanítás és az erkölcsi elvek sérelme nélkül történhet, de kilépni az Egyház, a nemzet szolidaritásából és belépni a gonosztevők és brigantik szolidaritásába, valamint szörnyűséges és rettenetes bűnök dicséretjévé válni nevelői minőségben: a történelemi magyar pap

³⁶ Az Új Ember hetilap 1964. április 19-i száma az alábbi címmel és kommentárral közölte Gál Ferenc dékán ünnepi beszédét „a papnövendékek felszabadulási ünnepén”: „A Hittudományi Akadémia hallgatóinak felszabadulási ünnepségén hangzott el Gál Ferenc professzor, ez idei dékán beszéde. A neves hittudós és népszerű hitszónok fejtegetései olyan világosak és gondolatai olyan mélyen járók, hogy kikíváncsoznak a házi ünnepség zárt köréből. Az alábbiakban ezért közöljük.” Hasonló megnyilatkozás látott napvilágot Félégyházy József hittudományi akadémiai tanár tollából, a Vigilia 1964. áprilisi számában (232-235.) is, „Napló – nemzeti sorsforduló” címmel: http://vigilia.hu/node/Vigilia_1964_04_facsimile.pdf

³⁷ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentzsékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 202. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. április 29.

sohasem süllyedhet ilyen mélyre. Vizsgálat nélkül feltételezi, hogy a magyarok sora kitűnő, mert Kádár azt mondja. Ha ez így lenne, annak ára a nemzet halála. 10 millió lakosból Rákosi és Kádár 2.233.542 embriót irtott ki (1945-1963), állandóan növekvő számban. Húsz év múlva nem lesz munkás. Az életszínvonal miatt? Létezik életszínvonal? A lakosok 90%-a számára jobb lenne egy másik kontinens nyomornegyedében lakni, munkanélkülként, akinek az állam havonta 50 dollár segélyt ad. Magyarországon 1963-ban 4.661.200 aktív keresőből csak néhány bányász keresett 50 dollár felett, azaz 2500 forintot havonta, meg persze a pártarisztokrácia vezetői.

A kolhozokban (3660) 1963-ban 1.069.677 családból 19%-nak van havonta 1125 forint felett (47 dollár). 966.438 családnak (81%) évente 1125 forint alatti a jövedelme. (...) Ezek a szónokok nem tanulmányozzák azokat a témákat és kérdéseket, amelyekről nyilatkoznak. Forrásuk a humbug pártpropaganda. Ők nem ismerik a nagycsaládosok kétségbeesett helyzetét és nyomorát, két keresővel és mégis kevés fizetéssel, nem tudnak a drága árucikkekről, a gyermekek hiányzó családi neveléséről, a szégyenteljes és oktalan családi pótlékról. (...) Rosszul működik a kereskedelem, a fuvarozás, a mezőgazdaság. Csak kevéssé ismerik a nagyipart, de teljes mértékben a terrort és a rablást. Ezen túl gyakorlatilag írástudatlanok. A katolikus hetilap (Új Ember – KG) dicsőíti ezt a szónokot (Gál Ferenc – KG) és nyilatkozatát.”³⁸

Egy másik alkalommal a pártállami érában történt magyarországi püspöki kinevezésekről tájékoztatta a Vatikánt, amelynek szinte kizárólagos célja volt a mindenáron történő püspöki kinevezések előmozdítása.³⁹

„A szentségek kiszolgáltatásán túl a vezetés és kormányzás is nagyon fontos a megyéspüspök esetében. Kormányzásról itt nem beszélhetünk. A püspökök hiánya volna sebeink legnagyobbika? Nem! Ez csak tünete annak, hogy az Egyház nem szabad. Bizonyára kisebb baj, mint a bolsevizmus idejövetele és fennállása. A fő seb a hiányzó vallásszabadság. Mivel ez nem létezik, a tünetek kezelése csak felületi

³⁸ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, primás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. április 29. 204.

³⁹ Ehhez lásd még jelen írás FÖLD FELETTI ÉS FÖLD-ALATTI EGYHÁZ című alfejezetét.

kezelés. Ezért elsősorban ennek a szabadságnak kell eljönnie Magyarországra. Ha ez nem fog hamarabb eljönni, a püspökök számának növelése nem vezet el a célhoz. A Vasfüggöny mögött a püspök nem azonos azzal, ami Nyugaton volt a múltban, és ami a jelenben. A püspök az első számú közellenség, akinek a ruhája az új világ minden szennyét magára vonja. A főpásztor a mennydörgés gyűjtője. Értéke a rezsinnél nulla. Ilyen módon a püspökök személyisége nem konzisztens álláspontjával, nagymértékben sújtják az adminisztratív intézkedések, börtön, deportáció, házi őrizet, amíg a maradék elfogadta a helyzetet és »építi a szocializmust« a lelkek ellenében. Moszkva szocializmusa egyenlő az ateizmussal. A püspök nem kap utánpótlást (népirtás minden mértékben), nincs hitoktatáson részt vevő diákja, nincs bérházas ifjúsága. Nincsenek kispapjai (Kádár numerus clausus szab meg); nem intézhet fontosabb körlevelet a nyájhoz. A püspök akkor létezhet, ha nyilatkozatai hálát fejeznek ki Kádárnak, aki megengedte három megyéspüspöknek a Zsinatra utazást*; ha támogatja minden tevékenységét, nem kivéve az igazságtalanságot, ha idézi Kádár és Kállai nyilatkozatait, hogy dicsérje a helyzetet, amely jó, sőt napról napra javul. Ezért a püspök állami autót és havi fizetést kap.”⁴⁰

* „Hamvas Endre, Kovács Sándor és Brezanóczy Pál⁴¹ a zsinatra *állami* megbízatással érkeztek. Ez pedig a következőkben állott: el kellett érniük, hogy a zsinat ne ítélje el a kommunizmust, valamint »el kellett intézni« a Mindszenty-ügyet. 1962. október 9-én XXIII. János pápa magánkihallgatáson fogadta a három magyar főpapot. Az említett kihallgatáson a pápa a látogatók üdvözlése után azonnal a Mindszenty-ügyre terelte a szót és azt mondta: »Volo quamprimum casum Cardinalis Mindszenty liquidare« (A Mindszenty-ügyet mielőbb fel akarom számolni.) Az audiencia végén Brezanóczy Pál még a pápai rezidencia folyosóján ujjával csettintve azt mondta társainak: »Látjátok, többet értünk el, mint reméltük.«”⁴²

⁴⁰ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, primás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékekkel 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 198. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. március 25.

⁴¹ Brezanóczy Pál egri érsek „Kékes Pál” fedőnévvel szerepel a beszervezett püspökök listáján. In: TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956-1990*. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288, 291.

⁴² Mester István római prelátus közlése Adriányi Gáborral, 1971-ben. Értesüléseit Kovács püspöktől kapta. In: ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 36.

„Következményeiben még végzetesebb lépése volt a Szentszéknek több, a rendszert kiszolgáló beépített ügynöknek a püspöki kinevezése, illetve előléptetése. Köztük a legprominensebb a már többször is említett Brezanóczy Pál volt, 1959 óta az egri érsekség kormányzója. Püspöki kinevezése az 1964-es megállapodásnál úgy jött létre, hogy a kormány kijelentette, nélküle nincs megegyezés. Alapos teológiai képzettsége és intelligenciája ellenére karrierista, gátlástalan törtető volt. »Kékes Pál« fedőnéven 1958 óta beépített ügynök. Botrányos erkölcsi viselkedéséről már volt szó.** Mint a békepapi mozgalom egyik vezetője és Miklós Imrének tegezõ barátja, nemcsak azt tette lehetővé, hogy a pártállam a legnagyobb mértékben egyházmegyéjét áshatta alá, hanem azt is, hogy a püspöki kar többnyire behódoló, szégyenletes nyilatkozatai 1964 és 1972 között az ő tollából jelenhettek meg.” In: ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 71-72. **„Még szomorúbb volt az a tény, hogy Brezanóczy, akit 1958-ban »hazafias alapon« szerveztek be, egy széles papi körben közismert intim viszonyt folytatott egy házasság nővel.” – ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 53.

A Központi Szemináriumban a magyar egyház tehetséges utánpótlásának 1959-ben előjárói segédlettel történt „lefejezését” követően, 1961-ben egy, ugyancsak a pártállamhoz teljesen lojális, a külföldi újságírókat, de még az ott dolgozó személyzetet is megbotrántoztató sajtókonferenciát tartottak, amelyről Mindszenty bíboros szintén beszámol a Vatikánnak, hozzátevé még a gyermekeik vallásos neveltetéséért komoly áldozatokat vállaló édesapák pártállam által történő otromba gyalázásának ismertetését is.

„A Központi Szeminárium, az Új Ember helyzete nem megnyugtató. (...) A Központi Szeminárium előjárói 1961. november 2-án sajtókonferenciát tartottak főleg az olasz újságok számára. Csábító volt. November 5-én elítélte őket még az Il Corriere della Sera is (Egisto Corradi). A rendszer, vallási szempontból szerintük eszményi. Corradi ironikus válasza ez volt: ha ez így van, imádkoznunk kell, hogy a bolsevizmus minél hamarabb meghódítsa a Nyugatot is. Az olasz lapok szerint a bejáratnál álló hívő konyhásokat is megbotrántoztatták előjáróik magatartása és válasza. A Központi Szeminárium, ez a neves intézmény tömegesen elirtja a klerikusokat. A világ csak a 85 kispap sztrájkjáról értesült. A kiközösített békepapak matinéján az előjáróság megkivánta, az ifjúság megtagadta az együttműködést. Az ifjakat részben kirakták, részben büntették. (...) A sajtókonferencián jelen volt az Új Ember is. Néhány szám, kivéve a katolikus nevet és zászlót, nagyon szomorú szerepben. Dicsérik a Moszkva-barát és békepapi tevékenységet. A megyékben a pártlapok nyílt leveleket tesznek közzé a

nem párttag édesapák ellen, akiknek gyermekei a bérmálás szentségében részesültek – durva kifejezésekkel illették őket.”⁴³

Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek

Az 1967. október 14-én⁴⁴ kelt szentszéki aid-mémoire, amely kifejezetten a pápára hivatkozik, valamint a pápa nyilatkozata, amit 1971. április 16-án⁴⁵ Péter János magyar külügyminiszternek tett, **teljesen ellentmondanak annak, hogy a pápa, VI. Pál nem tudott**

⁴³ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, primás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 209-210. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. május 27.

⁴⁴ „Casaroli 1967. október 14-i keltezéssel Emlékeztetőt adott át Száll elvtársnak (római magyar nagykövet – KG), mely szerint: a pápa kívánsága, hogy adjuk meg a lehetőséget Mindszentynek, hogy elhagyja az országot (...) a pápa, mint a katolikus egyház legfőbb vezetője, teljes befolyását latba veti, hogy Mindszenty, miután elhagyta az országot, ne avatkozhatson be a magyar egyház életébe, ne nyilatkozzon a Magyar Népköztársasággal és kormánnyal szemben, tartózkodjon ellenséges tevékenységtől, és ne akadályozza a magyarországi katolikus egyház működését. Casaroli az Emlékeztető átadásakor kiegészítésképpen többek között kifejezésre juttatta: Az Emlékeztetőt a pápa jóváhagyta (...) A garanciák megfogalmazásánál a pápa személyes kötelezettségét azért emelték ki, hogy így a garancia a legmagasabb fokon biztosítva legyen. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a garancia nem személyes, hanem intézményes, amely a Szentszéket is elkötelezné, amit készek írásbeli szövegezésnél világossá és egyértelművé tenni. Megismételte azt is, hogy formálisan nem tudnak kötelezettséget vállalni, hogy Mindszenty minden nyilvános szereplését pápai engedélykéréshez kössék, de Mindszentynek minden esetben a pápával előzetesen kell konzultálnia, s így gyakorlatilag biztosítható, hogy Mindszenty ne tegyen politikai nyilatkozatot, illetve ilyen ne kerülhessen nyilvánosságra.” (Javaslat a Politikai Bizottságnak a Mindszenty ügyben folytatandó tárgyalások irányelveire. MSZMP Központi Bizottság Agit-Prop Osztály, Állami Egyházügyi Hivatal, Külügyminisztérium – Szigorúan titkos! Készült: 28 példányban) In: ÓLMOSI Zoltán: *Mindszenty és a hatalom*. LEX Kft. 1991. 126-127. ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 82-83.

⁴⁵ „Úgy gondolja (a pápa – KG), hogy bármennyire is Magyarországon szeretne maradni Mindszenty, ez nem lenne helyes megoldás. Ha a követséget elhagyja, akármilyen körülmények közé kerül, elkerülhetetlenül zavarokat okozna mind az egyháznak, mind az államnak. Ezért ők (mármint a Vatikán – KG) arra gondoltak, hogy kihozzák Magyarországról, valahol kolostorban helyezik el és megfelelő egyházi rendszabályokkal, kellő súllyal megtiltják neki a nyilvános szereplést. Úgy gondolja, hogy ehhez meg van a Szentszéknek az ereje.” (Péter János jelentése a Politikai Bizottságnak VI. Pál pápánál tett látogatásáról. Külügyminisztérium – 46/PJ/1971 Szigorúan titkos! Készült: 8 példányban) In: ÓLMOSI Zoltán: *Mindszenty és a hatalom*. LEX Kft. 1991. 140. ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 84-86.

volna a magyar kormánynak adott garanciáról,⁴⁶ amelynek értelmében a Vatikán az országból való száműzetését követően Mindszentyt teljes szilenciumra fogja.⁴⁷ Ha Mindszenty József ezekről az ígéretekről tudott volna, akkor nyilvánvalóan nem fogadta volna el azokat, „meghiúsítva” ezzel a magyarországi kommunista rezsim, a Vatikán és az Egyesült Államok Mindszenty bíborost száműzetésbe kényszerítő terveit! Ezt igazolja a bíboros 1972. november 9-én Bécsben kelt nyilatkozata is.⁴⁸

A fent idézett két dokumentumon kívül a pápa és a Vatikán tájékozottságát több tény is alátámasztja – egyrészt magyar titkosszolgálati jelentésekből kiolvasható, hogy a Vatikán az emigrációs papi és civil személyektől kapott számtalan levélből, nyugat-európai hírügynökségi jelentésekből, az ugyancsak nyugat-európai sajtóból, valamint az olasz katonai elhárítástól (kémelhárítás) szerzett információkból megkapta a helyzet ismeretéhez szükséges és elégséges (sőt, annál még több) tájékoztatást. Másrészt, a közelmúltban publikált (jelen írásban már többször is idézett), Mindszenty József által az Amerikai Egyesült Államok (nagy)követségről a Vatikánba írt levelek révén a pápa és környezete hiteles információkat nyert egy modern kori

⁴⁶ MÉSZÁROS István: *“Állok Istenért, Egyházért, Hazáért”*. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 149-150.

⁴⁷ Mivel Mindszenty bíboros Nyugaton szabadon nyilatkozott (*a bíboros szólásszabadságnak a Vatikán részéről történő szándékozott megtiltása, vagy legalábbis bármiféle korlátozása, egy modern kori hitvalló szavainak cenzúrázása a legegyszerűbb emberi jogok példátlan megcsorbítása volt*) – ami a magyarországi bolsevik rezsimet módfelett ingerelte –, azért az idézett két garanciára hivatkozva a rezsim elérte a pápánál a bíboros érseki székből való eltávolítását. Csonka Emil ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Egyfelől tehát ott voltak a Budapest–Moszkvának adott garanciák, másfelől az Isten akarata. A vatikáni diplomácia két malomkő között őrlődött. És 1973 végén Moszkva a pápa mellének szegezte a tört.” In: CSONKA Emil: *A száműzött bíboros*. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 151.

⁴⁸ „1972. október 10-én tudtam meg a bécsi apostoli nuncius (Opilio Rossi – KG) úrtól, hogy a Szentszék 1971 nyarán megállapodott a bolsevista magyar kormánnyal, hogy hazámból történt távozásom után én semmi olyat nem teszek vagy mondok, ami zavarná a bolsevista magyar rezsim és a Vatikán között a jó viszonyt. A szentszéki megbízott ezt az engem súlyosan érintő tényt 1971-ben a tárgyalások egész folyamata alatt elhallgatta előttem. (...) Ha ezeket megkaptam volna, visszariadva a megegyezés tényétől és tartalmától, úgy gondolom, arra a lépésre határozom el magamat, hogy megalázkodva a történt lépések visszavonását kérem.” In: ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 151-152.

hitvalló (*confessor*) tanúságtétele alapján is.⁴⁹ Mindezek ismeretében a Vatikán részéről *semmilyen tájékoztatlanságról* nem lehetett szó!

„A magyar papi emigráció aktivitása fokozódott (...) a PMI (Pápai Magyar Intézet – KG) körül tömörült magyar papi emigránsok fokozták felderítő és információs tevékenységüket. Rendkívül széleskörű magyarországi levelezési kapcsolataikat aktivizálták, és újabb ismeretségeket igyekeznek kialakítani (...) A beszélgetések során újabb információkat gyűjtenek a magyar egyház helyzetére, a békepapi mozgalomra, egyes egyházi személyiségekre vonatkozóan. A papi emigráns vezetők sokoldalú hírszerző tevékenysége eredményeként (értsd: a Vatikán részére történő hírszerzés – KG) számos egyházi személyiségre vonatkozóan rendkívül bizalmas információkkal rendelkeznek. Az egyes adatokat a Vatikán tájékoztatására használják fel. Propagandacélra alkalmas információkat az egyházi és emigráns propagandaszerveken keresztül eljuttatják a nagy imperialista rádióadókhöz is.”⁵⁰

„Az Olaszországban, Ausztriában, Nyugat-Németországban tevékenykedő emigráns papok rendszeres és szervezett összeköttetést tartanak fenn egymással. Tevékenységük jóval túlmegegy a magyar disszidensek közötti pasztoráción, állandó és aktív információs és propagandatevékenységet folytatnak (...) Hírszerző tevékenységük eredményeiről informálják a vatikáni köröket.”⁵¹

„Az operatív munkás elhelyezése a Magyar Akadémián volt. Az Akadémia bejáratával szemben évek óta működik az olasz elhárítás figyelő csoportja. A figyelést úgy oldották meg, hogy az Akadémiával szemben levő ház földszintjén állandó jellegű képkiállítás nyitottak, ez a gyér látogatottság mellett kitűnő lehetőséget biztosít a figyelő személyek számára. A Magyar Akadémiával szemben levő épületben a kocsibejáratnál szembeni részen, az egyik I. emeleti ablakba 2 db 10 cm átmérőjű csövet építettek be, ezek olyan szögben vannak, amelyből rálátás van az egész udvarra. (...) Nem ritka eset, hogy katonai

⁴⁹ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentzsékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016.

⁵⁰ „Canale” dosszié Történeti Hivatal O – 14963 / 7 A In: KAHLER Frigyes: *III/III-as Történelmi olvasókönyv* 3. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005. 126.

⁵¹ „Canale” dosszié Történeti Hivatal O – 14963 / 7 A In: KAHLER Frigyes: *III/III-as Történelmi olvasókönyv* 3. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005. 128.

rendszámú gépkocsik is részt vesznek a figyelésben. Megfigyeltük az EI-33974 rendszámú Fiat 600-as kocsit, amely több ízben kísért bennünket. A kocsit katonai sofőr vezette, de civil személy is ült a kocsiban. Néhányszor megfigyeltük a 648.218 rendszámú vajsínű Fiat 600-as kocsit, amely hangjáról ítélve erősebb motorral van felszerelve. Esetenként a Viktor Emánuel emlékműnél a követségi kis buszhoz csatlakozott, és a Via dei Vilini sarkáig kísérte a mikrobuszt.”⁵²

Mit ért el az Ostpolitik?

„VI. Pál ezen levelével így teljesedett be Mindszenty földi elmarasztalása. Hazájában idegen zsoldban álló bitorlók mondták rá az életfogytiglani börtönt, most számkivetésben pedig a Szentszék törpalcát felette, mert ma: »a kapcsolat kell, nem a helytállás«, mert »a vértanúk a hitvallók kora lejárt«, ahogy ezt magán-naplójába bejegyezte.”⁵³

(Harangozó Ferenc)

Eördögh István⁵⁴ egyháztörténész elgondolkodtató tanulmány közölt a feni kérdésben. Ebből olvashatunk most vonatkozó részleteket. „De akkor mit ért el az *Ostpolitik*? Mindszenty és más ellenállók morális ellehetetlenítését? Az oly sokak vállalta passzív rezisztencia nevetségessé tételét? Az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának és a Magyar Püspöki Kar *Opus Pacis* szervezetének bizalmát élvező kollaboránsok, elvtelen haszonélvezők és nagyobb egyházi hivatalokra éhező párt-konszenzussal jelöltek legitimizálását? A magyar bázisközösségek tönkretételét, a római magyar felső hierarchia kanonizálását? A római magyar emigráns klérus irattárának Casaroli személyes irányításával és erőszakkal történt elkobzását, netán a dialogizáló kommunista partnernek történt kiszolgáltatását? A római Pápai Magyar Intézetnek a kiszolgáltatottságát az állami ellenőrzésű, »poloskákkal« megfigyelt Via Giulia-i épületben és az intézet rektorainak a még 1951. május 19-én létrehozott Állami

⁵² „Canale” dosszié Történelmi Hivatal O – 14963 / 7 A In: KAHLER Frigyes: *III/III-as Történelmi olvasókönyv* 3. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005. 182.

⁵³ DR. HARANGOZÓ Ferenc: A történelmi per nincs lezárva. *Életünk*. München, 1979. június. In: HETÉNYI Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I.* Lámpás Kiadó, Abaliget 1992. 192.

⁵⁴ http://www2.arts.u-szeged.hu/rehist/kutato_hun.html#eordogh

Egyházügyi Hivatalnak tett, mindmáig titkosított rendszeres jelentéseit, amely szervezet a kommunista minisztertanács felügyelete alá tartozott egészen a rendszerváltásnak nevezett új hatalomfelosztásig? A földalatti egyház titkos szenteléseinek demoralizálását (...) A mindmáig nem kárpótolt teológusok 24 hónapig tartó, diszkriminatív módon történt besorozását, hivatásuk és tanulmányi előmenetelük tönkretételét célzó katonai szolgálatát a nagyatádi, lenti vagy más büntető jellegű egységeknél? Vagy talán az 1964-es megegyezést követően már decemberben történt hat jezsuita, hét *Regnum Marianum*hoz tartozó és két más egyházmegyes pap letartóztatását. (...) Casaroli, mint jó diplomata, minderről nem is vesz tudomást könyvében. (...) A Casaroli-féle apológia azt viszont nem titkolta el, hogy Mindszenty, miután engedni volt kénytelen VI. Pál pápa presszióinak és az *Ostpolitik* megoldást hirdető hírnökeinek, megbánta 1971. szeptember 28-i távozását Magyarországról és lelkifurdalástól gyötrődve kijelentette: »*ego debuisssem mori in Hungaria* (Magyarországon kellett volna meghalnom – KG)«, ami viszont az olvasó számára az *Ostpolitik* etikai csődjének autentikus minősítése.,⁵⁵

Adriányi Gábor összegző megállapítása is rámutat a magyarországi katolikus egyház hanyatlásának valódi okaira.

„Az egyház gúzsbakötése tökéletes volt. És mit tett ez ellen Casaroli? Semmit. Az agrément (1964. szeptember 15 – KG) bebetonozta ezeket az állapotokat. A békepapi mozgalmat, amely az egyházat megosztotta és belülről emésztette, az egyezés nem számolta föl. Igaz, a pártállam nem támogatta a békepapi mozgalmat olyan mértékben, mint azelőtt, de erre már nem is volt szüksége, mivel az Egyházügyi Hivatal és az államvédelem minden egyházi helyen elegendő kollaboránssal rendelkezett, akik szabadon vagy kényszerítve a hatóságok kívánságának készségesen engedelmeskedtek. A békepapi mozgalomról Casaroli a magyar egyházzal kapcsolatban, emlékirataiban még csak említést sem tesz.”⁵⁶

„A Kádár-korszak utolsó évei mindazonáltal már az erőviszonyok megváltozására és az Egyház nagyobb mozgásszabadságára utalnak. De mindezek a pozitív jelek (...) a magyar katolicizmuson belül nem tudták elfeledtetni, hogy a katolikus Egyház talajt veszített a

⁵⁵ EÖRDÖGH István: Krokodilkönnyek Rómából – Casaroli bíboros: A türelem mártíromságáról. Új Hevesi Napló XI. évfolyam 8. szám – 2001. augusztus; 64.

⁵⁶ ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 62-64.

társadalomban, és egyre gyorsabban, erőteljesebben zsugorodott. Úton volt afelé, hogy az egykor imponáló nagyságából kisegyházzá váljék. A Kádár-korszak végén el is érkezett ide.”⁵⁷

Föld feletti és föld-alatti egyház⁵⁸

Mindszenty bíboros – emlékiratai megjelenése alkalmából – a Kronberg-Frankfurtban 1974-ben tartott sajtótájékoztatón az akkori magyarországi katolikus egyház mibenlétéről a következőképpen nyilatkozott – a válasz burkoltan kapcsolódik a vatikáni keleti politikájáról való véleményéhez is.

„Egy másik kérdező azt kívánta tudni, vajon Mindszenty József véleménye szerint helyesebb lenne-e, ha a látható, föld feletti magyar katolikus egyházból földalatti, illegális egyház lenne?

- A jelen helyzetnél mindenesetre szerencsésebb volna a földalatti egyház, mint itt egy szolgálóegyház. Kérem, természetesen egy elvi álláspontnak vannak érthető, könnyen elfogadható vonatkozásai is. És vannak nehéz áldozatok is, de nem tudom, nem több hit maradna-e meg egy földalatti egyházban, mert a föld felett az iskolák az egész ifjúságot megmételtyezik. Vannak olyan kérdések, amelyek súlyosak, de ez a földalatti egyház súlyos volt az első 300 évben is, amikor 32 harcos pápa lett vértanú. De az egyháznak nem vált annyira hátrányára ez, ezzel a nagy áldozattal, mint amennyibe kerül ma az egyháznak a szolgaszerepe és a néma szerepe akkor, amikor Isten ígéje ellen, emberi jogok ellen megy a harc és küzdelem.”⁵⁹

⁵⁷ ADRIÁNYI Gábor: *A Katolikus Egyház története a 20. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában*. Kairosz Kiadó, 2005. 197-198.

⁵⁸ KRAJSOVSKY Gábor: *Harcold halálíg az igazság harcát*. 41. <http://www.ppek.hu/k814.htm>

⁵⁹ A Deutsche Welle hangképes összefoglalója MINDSZENTY József: *Emlékirataim* című könyvének Frankfurt-Kronbergben 1974. október 11-én történt könyvbemutatójáról és sajtótájékoztatójáról. A teljes anyagot annak (Münchenben történt) összeállítója, vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésre Krajsovszky Gábor részére, amely az Astra / Mária Rádió (4131/Radio Maria Astra) adásában hangzott el 2002-ben, illetve jóval később ennek első fele megjelent a Szent István Társulat CD lemezén történt kiadásában, „Mindszenty szól” címmel, 2012-ben. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

Pünkösöd a számkivetésben⁶⁰

„Kedves magyar testvéreim! Pünkösöd ünnepén oázist keresünk a számkivetés kietlenségében. A végtelen homoktengerű Szaharában is csobognak az élet forrásai némely helyen. Vannak itt üde pálmák, és vannak felélénkülő emberek testben és lélekben. Az a kérdés, hol vannak a mi oázisaink, akik a Szaharát járjuk és akik óhajtjuk az oázis könnyebbségét. A Szentlélek által vezetett Anyaszentegyháznak a kebelén van ez az oázis.”

Így kezdte 1972. Pünkösdjén szentbeszédét Mindszenty József bíboros, Magyarország száműzött hercegeprimása az akkori nyugat-németországi Bamberg városának főtemplomában. A Milleneumi Szent István ünnepségen – a korabeli beszámolók szerint – Európa különböző országaiból több ezer magyar jelent meg. A szentmisét magyar és német nyelven közvetítették. A hercegeprimás monumentálisan felépített szentbeszéde felejthetetlen mindazok számára, akik azt élőben, vagy bármilyen más formában hallgathatták. A Szentlélek eljövételének ünnepén ezzel a történelmi- és magyarságtudatot kiválóan ötvöző beszédnek a gondolataival készítette elő a bíboros az öt hallgatók lelkét a hét ajándék szüntelen befogadására.

A szentbeszéd így folytatódott: „Szent István apostoli királyunknak a lába nyomában ez a Bamberg és a bajor föld szinte vemhes a Szent István emlékektől. A XIII. században Bolognában nevelkedett Julián dominikánus magyar szerzetes, akit kínozta a honvágy mindig. Amikor (...) hazatért, akkor sem talált azonban megnyugvást. Valami folyton foglalkoztatta. IV. Béla király adott neki egy nagy megbízatást: Menj messze, Nagy-magyarországba. Keresd meg és találd meg az ott élő pogány magyarokat. Térítsd meg őket, és hozd el ide, a Duna-Tisza közére, a Kárpátok aljára, mert kevés itt a magyar, az átjáróban, a viharsarkában Európának (...) Több, mint másfél év alatt elérkezett Nagy-magyarország elejére. Beszél az Úr Jézus Krisztusról (...) Örömmel vették, amit hallottak és készségesek voltak, megállapodtak már az általános, nagy keresztség napjában is; és akkor, az előestén a mongolok irtózatos áradata rátört Nagy-magyarországra. Lelkileg keresztények lettek, a vágy révén és a kijelentés révén. Ezt tudomásul

⁶⁰ KRAJSOVSZKY Gábor: *Amíg Isten végtelen könyörületéből jó a virradat, éljetek hűségben Istenhez, Egyházhoz, történelmi magyar hazához!* 33-35. <http://www.ppek.hu/k720.htm>

vette Julián és sietve elindult egyedül haza (...) és ott bejelentette, hogy megindult a mongol-tatár áradat, magyarok, készüljetez erre! Hamarosan jöttez is, letarolták (...) a mai Oroszországnak a magvát, egész Lengyelországot irtóztatos tömegeikkel – a mongolokban nem volt benn a modern nyavalya – azok adták bőségben az ő népességüket világok ellen. Azután áttértek Magyarországra. Muhi pusztán irtóztatos volt a csapás, az első nagy tragédia a magyar történelemben. Ottmaradt a nádor, ott maradt négy püspök, hogy majd Mohácsnál hét maradjon ott, és több mint a nagyobb fele, több mint egymillió magyar lett áldozata az ország különböző tájain. (...) És a nemzet betege lett, de csak rövid időre ennek az irtóztatos csapásnak. Az történt, hogy a nemzet egészséges lévén, egy évszázad alatt a korábban kétmillióz, most csak egymillió alatti lakosságból Nagy Lajos idejében hárommillióz lakosságunk volt. (...) Északi tenger, Földközi tenger, és Fekete tenger – ez volt a magyarságnak a vonala.

Azonban most itt, a XX. században növekedett egy gyermek (...) és egy nagy csapás érte ezt a gyermeket. Az ő jómódú, intelligens apja útilaput kötött a gyermek anyjának a lába alá. És helyébe hozott egy másik nőt. A gyermek előtt sohasem lehet találni az édesanyaért más csereértéket. Ebben a keserűségben élte le életét, és aztán beletorkollott a nemzet tragédiája az ő tragédiájába, s külön is hozzáfogott Julián útjának, élete történetének a megírásába. És aztán, amikor ez a történet elkészült, akkor jött egy újabb tragédia, és abban a tragédiában valami nagyon, nagyon lehangoló van, és abban benne van a mi ittlétünknek az oka is. Az történt, hogy megkezdődött itt az élet ellen való harc. De annyit meg kell állapítanunk, hogy ez a szerzője a Julián történetnek bátran, nyíltan, kiállott és kiáltott és tiltakozott mindaz ellen, ami a magyar élet ellen történik, akárhonnét történik. Azután mi pedig megállapíthatjuk, hogy azzal, ami magyar földön történt, a magyar népünk a földkerekség utolsó népe lett. Rövid 12 esztendő alatt két és félmillió emberi magzat lett áldozat (...) van egy csatlós állam, amelyik megtiltotta – észbe kapva – mindazt, ami az emberi bimbó ellen történik. Ha semmiben, ebben az egyben dicsérjük azt a csatlós államot. És ez a megtérés hiányzik Magyarország területén, a nemzet jövőjével szemben. A nemzet jövője csak annyiban érdekes, amennyiben azt meg lehet semmisíteni. És úgy látszik, vannak területek Európában, ahol a szabadság és a jog iránt való igényeket a bűn mezején akarják kielégíteni.

Ezt a könyvet én félrabságom idején olvastam, de ajánlom Tinectek is, olvassátok el Julián szerzetesnek az életét. Tanítson meg minket Julián barát, tanítson meg minket az ő élete szerzője, hogy Isten keze játszik a világtörténelem orgonáján. Igaz, hogy mi látjuk a sátáni karmokat is az emberi történelemben. De az Isten tervei valósulnak meg majd és ezeket a terveket mi ne nehezítsük; ne zaklassuk az Istennek az ujjait, és mi legyünk mindenben – egyéni, családi, emigráns és nemzeti életünkben – az Isten terveinek a szolgálattevői.

Azonban hívő lélek nem lehet lelkesedő a mai koreszmékért és áramlatokért. Erkölcsterén különösen nem. Itt, Nyugaton az egyik katolikus hittudós írt egy kételkedő írást a Szent Péter apostolnak megadatott, és a történelem tanúsága szerint az emberiség továbbhaladásában elengedhetetlen tévmentességéről. S ugyanakkor van egy új világrendszer – a tájékozott ti úgyis tudjátok, merre van – amely azt mondja, megköveteli az új rendszer, hogy az ő tévmentességét minden alája tartozó ember köteles elismerni. És ugyanakkor, ugyanazon a területen, világiak és nem is a mi hitünkön lévők, felemelik szavukat a proletár tévmentességnek a rendszere ellen.

Hát mi tudjuk, mi a teendőnk a mai napon, Pünkösdek az ünnepén (...) Mi hiszünk az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban, amelynek ring a hajója a hullámokon – látjuk – de bírjuk Krisztusnak az ígéretét is. És mi hiszünk a szentek egyezségében, amelyben ott van Szent István királyunk, akinek a lába nyomában fedezhetjük mi fel azt az oázist, amiről említést tettem. És hiszünk a halhatatlan Isten képmásában, az emberi lélekben, amely az örökkévalóságnak a várományosa, és tudatában van az ő maga nagy, egyéni, családi, menekülési és nemzeti felelősségének. És mi tisztelettel állunk meg – és ennek legyünk a hirdetői – az élet folyamának szentségével és érinthetetlenségével szemben. Mi nem kérünk soha kölcsön a sátántól kezdet arra, hogy Isten terveibe beavatkozzunk, és hogy a nemzetünknek olyan támaszai legyünk, mint ahogy az említett ellenségek a támaszai.

Bérmálás Münchenben⁶¹

„Kedves Magyarjaim! Szent Tamás apostol ünnepén találkozunk itt, az Úr oltáránál. A minap 85 fiatalot bérmáltam és ma itt újra 40 jelentkezik, hogy nyújtsam nekik a Szentlélek Istennek segítő és megszentelő kegyelmét a hét ajándékkal együtt. Most itt vannak a bérmálkozók. Örülök a seregüknek. Hozom nekik a Szentlélek Istent. Jönnek velük az édes szülők, jönnek a bérmaszülők. Lelkükre kötöm ezeknek a fiataloknak a lelki épségét. Úgy vigyázzanak rájuk, mint a szemük fényére és úgy, mint a nemzetnek a reménységére, úgy tekintsenek rájuk. Gondoljanak arra: odahaza meg van akasztva a nevelés, és kint megvan a vallásszabadság. Ki kell aknázni ezt a kedvező helyzetet, és nevelni kell jól ezeket a gyerekeket! Nemcsak őrájuk vonatkozik, de vonatkozik a többi gyermekre is, hogy esténként a családban ne legyünk fáradtak, felnőttek és csevegjünk a gyermekekkel édes anyanyelvünkön. Amit a szülők kaptak az ő szüleiktől, az anyanyelvet, annak az anyanyelvnek a gyermekbe is tovább kell adódnia és azokat is jellemeznie kell. Szent István királynak a nyelvét, a Nagyasszony nemzetének a nyelvét nem szabad elfelejteni! Tartsátok meg, őrizzétek meg őket a családban! Kérlek benneteket, legyetek hűek Szent István hitéhez, a Nagyasszonynak a gondolatához és legyetek hűek mindenben az ezeréves nemzetnek a történetéhez és az Élet Mesterének útmutatásához itteni és örök boldogságotoknak elérésére.”⁶²

Ezredévi magyar jubileum pánszláv uralom alatt

Ez a gondolatsor a bolsevizmus által megszállt Esztergomról, primási székvárosról került feljegyzésre Bécsben, az 1973-as, Esztergom ezredévi jubileumának évben.⁶³

„A rendszer tollforgatói kezünkre jártak ritka őszinteségükkel a millennium képének megrajzolásában. Az ifjúságuk valóban olyan, mint maga a rendszer fája, amely ezt a tőle nem elütő gyümölcsöt hozta. A rendszer az iskolamezőnyön nem alkot, csak szerez. A

⁶¹ KRAJSOVSKY Gábor: *Nem vonakodom attól, hogy odaadjam magamat az egyházért, a hazáért.* 33. <http://www.ppek.hu/k721.htm>

⁶² 1974. július 3. München, *Szent Tamás apostol ünnepén* (eredeti hangfelvétel alapján)

⁶³ MINDSZENTY József: *Esztergom, a primások városa.* Bécs, 1973. 103. (Sajtó alá rendezte: BÍRÓ Béla). Hivatkozott anyag: *Dunakanyar jubileumi kiadványa 1973.* Főszerkesztő: dr. BALASSA Gyula.

rendszer műveiben a saját sajtó is elég kivetnivalót talál az iskola körül, a közlekedésben, a reformokban. Egyedül csak a táj a régi itt, de az olyan szép, épp a Bazilika közelében, hogy az angol közoktatási miniszter megbűvölten állt meg előtte. Ennyi maradt meg a régi, ezeréves Esztergomból a rendszer negyedszázados nyaktilóján. A bolsevizmus világnézete az orosz-szláv világhatalom fegyvereivel itt van Magyarországon és itt van a Magyar Sionon is. A magyar bolsevizmus, miután az anyagiakat az orosz fegyverek segítségével törvénytelenül elvette, Esztergomban is rohamra készen áll a keresztény szellemű oktatás, a család és a hitélet ellen. Esztergom közjogi jelentősége ebben az új »jog«rendben csak hátrány és teher, de hordozójának – nagy áldozatokra is kész elődei példáján – a nemzeti lét legsötétebb korszakában vállalnia kellett a rászakadó súlyos kötelezettségeket, ha nem akart hűtlenné válni az ezeréves nemzeti hagyományokhoz és népéhez.”⁶⁴

⁶⁴ Mindszenty József: *Esztergom, a primások városa*. Bécs, 1973. 104–105. (Sajtó alá rendezte: BÍRÓ Béla)

Centralista confessorok

„A magyar katolikus közvélemény és papság rokonszenvvel, megértéssel és szeretettel fogadta lépésünket. Csodálta azt a bátorságot, amellyel a fiatal, centralista kispapság odaadta vérnélküli áldozatra életét. Az öreg és fiatal papság egyaránt útmutató példát látott benne, csak egyedül a békepapok és a megalkuvók szörnyülködtek. Ez a lépés vízválasztó volt a magyar papság életében, mert mindenkinek ettől kezdve állást kellett foglalnia: vagy a békepapság ellen, vagy mellette. Az előljárók és a tanárok azonban szomorú feladatra vállalkoztak: végrehajtották egy kommunista állam gyalázatos büntető szankcióját ártatlan és hűséges kispapokkal szemben.”⁶⁵

(Adriányi Gábor)

SZÉKELY TIBOR

1957-1961

„KISPAPLÁZADÁS”

A RÓMAI KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR ÉS
A KÖZPONTI SZEMINÁRIUM KISPAPJAI NAPLÓJA
A FORRADALOM BUKÁSÁTÓL
A KISPAPLÁZADÁS FELSZÁMOLÁSÁIG

Kézirat 2011. **ISBN 978-963-88589-4-8**

<http://mek.oszk.hu/09500/09579/>

3.8.1. sz. melléklet (402-407. oldal)

⁶⁵ SALACZ Gábor: *A Magyar Katolikus Egyház tizenhét esztendeje (1948-1964)*. Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae IX. Görres Gesellschaft München 1988. 224. Sorozatszerkesztő: Adriányi Gábor

Vas Megyei Tanács V.B.
Művelődési Osztály
Egyházügyi előadójától

Szigorúan titkos
002-6/1958.
Tárgy: kispapok nevelésével kapcsolatos gondolatok, javaslatok.

Művelődési Minisztérium
Egyházügyi Hivatala
Madai András elvtársnak

A szeminárium mindig féltve őrzött területe volt az egyháznak. Különösen féltve őrzik ezt a Megegyezés óta a püspökök. Az állam részéről történt ugyan néhány nagyon fontos intézkedés a szemináriumok életét illetően, azonban ezek főleg adminisztratív jellegűek voltak. Gondolok itt egyes szemináriumok megszüntetésére, összevonására, stb. Azonban, a szemináriumi légkör megváltoztatása nem történt meg. Igaz, hogy több vezető beosztású tanár le lett váltva, azonban a helyükbe nem kerültek megfelelőek, olyanok, akik a szemináriumi hangulatot meg tudták volna változtatni. Tapasztalatból ismert tény, hogy a fiatal papok a legvadabb reakciósok. Az utóbbi 6-8 év alatt annyi rendszer ellenes kispap került ki az ország területére, hogy szinte 20-30 esetleg 40 évre is alaposan el vagyunk látva rossz minőségű papokkal. Szerintem azért nem sikerült mind eddig megfelelő tanári garnitúrát kialakítani, mert az erre alkalmas békepap kevés. Másrészt azok a békepapok, akik erre alkalmasak volnának, nem vállalják a tanárságot, mert ez igen nagy lekötöttséget jelent, mert mindig szem előtt kell lenniük, ami pedig a legfontosabb, itt sokkal kevesebb anyagiakban részesülnek, mint egyébként. Másik alapvető hiba véleményem szerint a tanári karnál az, hogy a legtöbb teológiai tanár nem tartja élethivatásának a tanárkodást, hanem csupán ugródeszkának egy jó dotációjú plébánia, vagy rang, beosztás felé.

A fent leírtakon feltétlenül változtatni kell. A tanárságra alkalmas békepapot, lojális magatartású papot be kell vinni a szemináriumba. Ha másképp nem megy akkor úgy, hogy tanársága mellett meghagyni neki plébániáját. Kiköt-ném, hogy csak olyan pap lehet teológiai tanár, aki legalább 5-6 vagy inkább több évig kint volt a pasztorációban. Tehát ismeri a valós életet, nem csak elméletileg képzett, hanem gyakorlatilag is tud eligazítást adni.

Kispapok felvételéről: A szombathelyi egyházmegyében, de általában minden egyházmegyében u. n. „opus vocationis” működik. Ez a szervezet papjelölteket toboroz. Tudtommal ez nem megengedett szervezet. E szervezet élén rendszeresen nagyszervezőképességű nagyon reakciós pap áll. {...}

Az utóbbi évben szervezték meg a „késői hivatások” mozgalomát. Ezek számára megszervezték az előkészítő kurzusokat. Itt átgyúrnak pappá olyan anyagokat, akikből egyébként nem lett volna pap. Más körülmények között szóba se álltak volna velük. De most ezek a „késői hivatások” nagyon alkalmasak az egyháznak, mert rendszerint reakciós alakokról van szó.

Javaslatok a felvételhez:

1. A papnak jelentkezőnek legyen humán tagozatú érettségi bizonyítványa. Akinek nincs érettségije, nem lehet pap.
2. A concursus, vagyis a felvétel pontos idejében jelentkezzenek. Aki elmulasztja a pontos jelentkezést, azt később fel venni nem lehet, legalább is abban az évben.
3. Megszüntetni az előkészítő tagozatot.
4. Aki pap akar lenni, az már az iskolában jelentkezze. Negyedik osztályban úgyis közölni kell a tanárokkal, hogy milyen pályára akar menni az illető diák. Ne szégyellje, ha pap akar lenni. Így le is lehet beszélni sokat.

5. Az egyházi gimnáziumokat újabban mindenütt küsszemináriumnak nevezik. Esetleg kikötni azt, hogy csak innen kerülhetnek ki kispapok. Persze itt is változtatni kellene a tanári karon.

6. A felvételi vizsga tanárait, engedjék meg, hogy az egyházügyi előadó javaslata alapján állítsa össze a püspök. Nem ártana jelen lenni nekünk sem a felvételen.

7. A felvételi vizsgán ne csak ének és latin kérdés legyen. Hanem pl. ilyenek is: miért akar pap lenni? Milyen szempontok vezették eddig, hogy kialakult a hivatása? Hogyan képzei jövőbeni pápi életét. Minden jelentkezővel részletes önéletrajzot íratni.

8. Korlátozni kellene a reakciós származásúak felvételét. Persze korlátozni kellene a munkás és parasztszármazású gyerekek felvételét is. Az az illető, aki nem tud megbarátkozni a szocializmus kereteivel, azt felvenni nem szabad. Sőt ezeket most kell kirakni a szemináriumból.

Szemináriumi élet: a napirendet nem akarom végig felsorolni. De ezen is kell változtatni. Jelenleg pl. tilos a kispapoknak politikai előadást meghallgatni, politikai és más újságokat, könyveket olvasni, kivéve katolikus lapokat.

A napirendhez javasolnám:

1. Ebéd után újságolvasás. A kispapok felváltva ismertessék a sajtót a legfontosabb bel és külpolitikai eseményeket

2. A szeminárium önképzőkörökben ú. n. magyar iskolákban foglalkozzanak politikai kérdésekkel. A Horthy időben itt mindig politizáltak. Megtanították tisztelni a református államfőt. De most csak gyalázni tanítják a kormányt. A Magyar Iskolák foglalkozásaira írjon ki pályatételeket a Katolikus Bizottság. Pl. a Béke mozgalom fontosságáról. A szövetkezeti élet, gazdálkodás előnyeiről, áldásairól, stb., a jó tételeket jutalmazni is lehetne. Felolvasni minden kispap-nak. A magyar iskolákon tartson előadást haladó szellemű vidéki pap fontos gyakorlati kérdésekről, pl. a békemunkában való részvételtől, az állami szervekkel való érintkezésről, stb.

3. Nem ártana esetleg kirándulni vinni a kispapokat, tsz-be, gyárba, az őszi vásárba, esetleg megmutatni nekik a parlamentet, stb.

4. Meg kellene engedni, hogy eljárhassanak moziba.

5. Nagyobb szabadságot kellene biztosítani a kispapoknak. El kell hagyni a középkori terrorokat, a normális és nem álszent dolgokra, szemforgatásra kell tanítani őket.. Legyen pl. hetenként 2 fogadó napjuk stb.

6. Nagyon fontos volna, hogy a Hivatal munkatársai, elsősorban a vidékiek, a saját egyházmegyéjük kispapjait rendszeresen látogassák a szemináriumban. Ismerkedjen, foglalkozzon velük.

7. Meg kellene próbálni azt, hogy esetenként képzett elvtárs tart politikai tájé-koztatót egy-egy szeminárium összes kispapja számára.

Tantárgyak: úgy tudom, két új tantárgy van bevezetve pár éve. A politikai gazdaságtan és az alkotmánytan. Ezek jók is, azonban azon múlik minden, hogy hogyan adják le, hogyan keltik fel iránta az érdeklődést. Az érdeklődés felkeltése általában rossz. Úgy tudom, hogy Pesten Kecskés professzor minden lélek nélkül, szárazon ad csupán elméletet, megbeszélés, egyebek nincsenek.

Ami az alkotmánytant illeti, azt csupán ismertetik, megmutatják. Mi lenne, ha azt is úgy kellene tudni minden kispapnak, mint a codexet és úgy is vizsgázni belőle?

Azt javaslom, hogy az említett két tantárgyat, a polgárd és alkotmánytant nagyon meg kellene követelni. Szabályszerű vizsgát követelni.

A szociológia órák keretén belül alaposan meg kellene tárgyalni, megmutatni a kapitalizmus és a szocializmus közötti különbséget. A szoc. fölényét, legyőzhe-tetlenségét, azt, hogy egyedül a szoc. az emberiség jövője.

Javasolom hetenként felolvasni egy órában, ha többre nem telik u. n. gyakor-lati dolgokról c. előadást. Ennek keretében pl. ilyen kérdésekről kellene tartani előadásokat: állami szervekkel való érintkezés, tanácsokkal való kapcsolat-tartás, miben segíthet a pap a községfejlesztésben, egyházügyi hivatal szerepe, Megegyezés fontossága, államigazgatásunk felépítése, tanácsrendszerünk előnyei, békemozgalom szerepe általában, békepapi bizottságok szerepe – fontossága, stb. Egyházi vonatkozású kérdéseket is felvetni pl. ilyeneket: hitoktatás, magatartás az iskolában, a pedagógusokkal való viszony, műemlék védelem, egyházmegyei hatóságokkal való érintkezés, plébánia helyes vezetése, költségvetések, számadások, gyűjtés kérdése, enge-délyek kérése, okmányok kiállítása, stb. - . Ezek és sok más hasonló kérdés olyan, amiről a teológus nem hall, viszont az életben rendszerint találkozunk velük és sokszor akarata ellenére is elcsúszik, rajtuk mivel ezekről nem hallott.

Ha már tanítják a marxista tanokat, általában a materialista filozófiát, akkor azt úgy tanítsák, hogy ez maradjon meg elméleti, síkon. Vagyis azt megértetni, hogy köztünk kibékíthetetlen ellentétek vannak, azonban azt nem engedjük meg, hogy ebből kifolyólag olyan reakciós politikai munkát végezzen egy pap is, ami népi hatalmunk ellen irányul. - Bebizonyítani, hogy államunk biztosítja a vallási és lelkiismereti szabadságot, ezek gyakorlásához biztosítja az anyagi feltételeket is, azonban azt értse meg minden pap, hogy a munkásosztály politikai hatalmából nem adunk senkinek sem.

Feltétlen tisztázni kellene a forradalom és ellenforradalom kérdését.

Feleslegesnek tartom tanítani a cosmológiát, a sok keleti nyelveket. Nincs semmi gyakorlati lehetőségük. E helyett lehetne beállítani orvos által tartott órákat, az élet problémájáról, nehézségeiről szexuális vonalon is.

Felül kellene tüzetesen vizsgálni a tantárgyakat, és ami idejét múlta – ilyenek vannak – azokat kihagyni, illetve mással helyettesíteni.

Feltétlenül fontosnak tartom felkészíteni a kispapot az államesküre. Tanítani, magyarázni az állameskü jelentőségét, fontosságát, abból fakadó kötelessége-keket. - Felszentelés előtt kellene letenni az államesküt, ugyanúgy mint a következő három esküt:

1. Antimodernista eskü = hűség az egyházhoz, hiszekegy, hitágazatok, küzde-lem a modernizmus ellen.
2. Hűségeskü az egyházmegyéhez, püspökhöz.
3. Cölibátus = a papi hűtlenség eskü.

Ezen eskük szövegét a kispap saját kezűleg írja és ő olvassa fel aszentelése előtti napon. Ekkor legnagyobb az ünnepélyesség. Ezután kerülnek másnap szentelésre.

A gyakorlatban az a helyzet, hogy sokszor két és múlva teszi le a kispap az államesküt, mert például szentelése után még mindig tanulmányokat folytat, közben rendszeresen pasztorál. Így aztán még inkább csökken az állameskü jelentősége.

Az állameskünek akkor volna jelentősége, ha az említett három eskü után közvetlen, abban az ünnepélyes hangulatban a püspökkel az élen átvonul-nának a Megyei Tanácsra és ott szintén ünnepélyes keretek között letennék az államesküt. Aki erre nem hajlandó, azt nem engedni szentelni.

Nagyon fontosnak tartom a káplánvizsgák és a plébánosvizsgák kérdését.

A káplánvizsga anyaga a dogmatika, moráli, pasztorális. Kb. ez az anyaga a plébános vizsgának is. Kellene ezeket bővíteni a fent leírt tárgyakkal. A Megegyezést is felvenni vizsgaanyagának, a hitoktatási végrehajtási utasításokat, a 22. Elnöki Tanácsi rendeletet stb. Adni kellene néhány jól átgondolt vizsgatételt. Azok a káplánok, plébánosok, akik nem

tudnak megfelelni ezeknek a követelményeknek, azokat szelektálni, vagy legalább is nem adni nekik önálló plébániát.

Káplán és plébános vizsgáztatónak javasolnám a szombathelyi egyházmegyében: Dr. Bosnyák Károly volt teológiai tanárt, jelenleg Zalaegerszeg I. plébánosát, Schmidt József volt tanárt, jelenleg kámi lelkészt, Dr. Varjas Győző püspöki titkárt, és hogy maradjon a régiiek közül is Dr. Kappel János kanonokot. Ki kellene ejteni Ságghi Elek kanonokot, aki többszörös börtön-töltelék, Géfin Gyula volt rektort és kirúgott vikáriust, Radványi Mihály rend-kívül reakciós karnagyot, Szabó Elek lógó, csavargó, reakciós volt ferencest.

Tanárokról és előjárókról: A papnevelés csak akkor jó, ha jók a tanárok. Az alapvető hiba az, hogy rossz volt eddig és most sem jó a tanári kar.

Nagyvonalakban vegyünk egy-két szemináriumot: Budapest, itt a rektor Potyondi Imre békepap, jó indulatú, de tehetetlen, tekintélye kicsi, nem tud irányítani.

Spirituális Papp Imre, nem reakciós, de sokszor képtelen pozitív irányban dolgozni, kicsit gyenge is erre. Pedig óriási szerepe van a spirituálisnak.

Prefektusok: Fábián János, Mindszenty neveltje, Takács Nándor kármelita, Verner tanítvány, Félégyházi közismert reakciós. A tanári kar úgy szólván mind régi típusú, reakciós pap. Artner Edgár a régi világ autós papja. Kecskés Pál, Bánk József, Zemplén György cisztercita, Radó Polikárp bencés, stb. Haladó szellemű tanárról nem tudunk.

Győrben Pintér Gyula rektor részeges, öregember, tekintélye nincs. Esztergomban Csányi György angyalföldi gyerek, a reakciósságáról volt híres mindig a szemináriumban.

Egerben Surányi Imre, legnagyobb agitátor volt a békegyűlés ellen annak idején. Csanád Béla Szegeden, reakciós papköltők legjobb barátja, vezetettje.

Teológiai tanárnak csak olyan papot engednék, aki valami pozitív dolgok sorozatát hajtottá végre a felszabadulás utáni években. Legyen az illető tanárban lelkesedés, áldozatvállalás a rendszer mellett.

Jó hírnévben álljon, tekintélye legyen a püspök előtt is. Tudjon nevelni, de meggyőződéssel és meggyőzően.

Gondolkodás nélkül ki tudja tenni azokat a szemináriumból, akik nem méltók arra, hogy Hazánkban papok lehessenek.

Teológiai tanárok beállítására javaslatot kellene kérni a megbízottaktól. Persze kikötni azt, hogy ne legyen önző a megbízott. Természetesen nem szívesen ad el az ember jó papot. Viszont ha változtatni akarunk a szemináriumi életen, akkor le kell, hogy mondjunk néhány rendes papról.

Én a magam részéről javaslom a következőket:

Dr. Bosnyák Károly Kalotaszeg I. plébánosát, volt teológiai tanárt. Bár öbelő-le legszívesebben vikáriust csinálnék. Viszont kiváló rektor lenne belőle.

Dr. Pfeiffer János somogyvári plébános, Somogy megye béketitkára. Igen használható ember jelenlegi beosztásában. De mint volt teológiai tanárt, legjobban ajánlom rektornak.

Dr. Varja Győző szombathelyi püspök titkárát, akit már el akartak vinni, igen képzett pap és mindenre használható.

Schmidt József dr. kámi lelkészt, aki szintén tanár volt. Bár javasolva van segédpüspöknek részemről, a szombathelyi egyházmegyébe.

Kovács Tibor veszprémi püspöki titkárt ugyancsak javaslom tanárnak. Bár neki nincs doktorátusa, de még azt is meg lehetne csinálni, ha feltétlen fontos a teológiai doktorátus, hogy elengedni egy éves tanulmányi szabadságra, és utána beállítani Pesten tanárnak.

Ezek mind nagyon fontos emberek az egyházmegyékben, de ha kell, lemondunk róluk. A későbbiekben aztán tudnánk ajánlani egy-két fiatal papot még.

Véleményem szerint a teológiai tanárokat bizonyos próbaidőre kellene alkalmazni. Meg kellene hallgatni állam részről is néhány órájukat, a kispapok feleleteit és ha elfogadható csak ezután engedni véglegesíteni őket.

Készült 2 példányban
Gépelte: Prazsák
1 példány megküldve a Hivatalnak,
1 példány marad.

Szombathely, 1958. november 25-én.

Elvtársi üdvözlettel

Prazsák Mihály s.k.

Zárszó

Tollas Tibor: Mindszenty⁶⁶

Lassú tűzhalál lett magányod,
törpék fölé nőtt óriás.

Fáklyánk voltál, látványos fárosz,
ma hamuban izzó parázs.

Kétoldalt szítják majd a lángot
kegyetlen inkvizítorok:

Róma-Bizánc közt állsz, mint
vádlott,
máglyádból néma vád lobog.

Diplomaták és börtönőrök
tanácsa, kegyes püspökök
ármányán átlátsz Mesteredre:
nem Róma, csak Krisztus örök.

Kenyér és cirkusz kell a népnek,
a vértanúk veszélyesek.
- Hitetlenek, vagy keresztények,
készül az alku, féljete! -

Üzennéd fogoly társaidnak,
Mária népe tetszhalott.
Szobrodat kősziklából vésik,
igazolnak a századok.

⁶⁶ FÜZÉR Julián: *Szentnek kiáltjuk!*
Katolikus Magyarok Vasárnapja,
Youngstown, Ohio, USA, 1987. 429.

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	2
Mindszenty (Pehm) József lelkipásztori és gazdasági tevékenysége Zalaegerszegen.....	3
Zalaegerszegi sajtótevékenység	5
Búcsú Zalaegerszegtől	8
Mindszenty bíboros helyzetértékelése az Ostpolitikról 1971 őszén.....	10
Mindszenty bíboros levelei a bíboros államtitkárhoz 1964-ben.....	18
Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek.....	24
Mit ért el az Ostpolitik?	27
Föld feletti és föld-alatti egyház	29
Pünkösöd a számkivetésben.....	30
Bérmálás Münchenben	33
Ezredévi magyar jubileum pánszláv uralom alatt.....	33
Centralista confessorok.....	35
Zárszó	41